

Zbirka RARA u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu

---

Klajzner, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:870190>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-28**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER BIBLIOTEKARSTVO
Ak. god. 2021./ 2022.

Ivana Klajzner

**Zbirka RARA u Knjižnici Muzičke akademije
Sveučilišta u Zagrebu**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, listopad 2022.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu	2
3. Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu	5
3.1. Fond.....	10
3.2. Zbirke	14
4. Stara i rijetka građa u knjižnicama	20
4.1. Kataložni opis stare i rijetke građe: smjernice i norme	22
4.2. Zaštita stare i rijetke građe u knjižnicama: smjernice i zakonodavni okvir... ..	24
5. Zbirka RARA u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu	31
5.1. Tiskovine	35
5.2. Rukopisi	40
6. Digitalizirana građa iz zbirke RARA	44
Zaključak	46
Literatura	47
Popis slika	50
Prilozi	53
Prilog 1 – Klasifikacijska shema Josipa Andreisa	53
Sažetak	60
Summary.....	61

1. Uvod

Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu najstarija je i najveća visokoškolska glazbena knjižnica u Hrvatskoj. S radom je započela 1921. u prostoriji Hrvatskog glazbenog zavoda, u kojem je u to vrijeme djelovala i njezina matična ustanova, a danas se nalazi u zgradi Muzičke akademije na Trgu Republike Hrvatske. Njezin fond prvenstveno okuplja raznovrsnu građu za potrebe nastave na Muzičkoj akademiji, a brojnim je donacijama i otkupima prikupila i pozamašan broj primjeraka stare i rijetke građe koji se čuvaju u zbirci RARA. Cilj je ovog rada predstaviti zbirku RARA te istaknuti neke značajnije primjerke građe koji se u njoj čuvaju. Nakon uvodnog dijela o Knjižnici i njezinoj matičnoj ustanovi te staroj i rijetkoj građi u fondovima knjižnica općenito, pravilima za kataložni opis, zaštiti građe te važećim pravilnicima i zakonima čiji se propisi na nju odnose, slijedi glavni dio rada u kojem će biti riječi o zbirci RARA u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu i značajnijim primjercima građe iz zbirke. Rad donosi osvrt na najstarije tiskovine općenito i najstarije hrvatske tiskovine, zatim najstariji rukopis i najstarije autografe hrvatskih skladatelja te digitaliziranu građu iz zbirke RARA.

2. Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu

Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu (u nastavku Akademija) najveća je i najstarija visokoškolska glazbena ustanova u Hrvatskoj. Iako se ove godine obilježava stota obljetnica njezina djelovanja, začeci Akademije sežu još u 1829. godinu kada s radom započinje Škola Hrvatskog glazbenog zavoda – trogodišnja škola u kojoj se u početku podučavalo samo pjevanje i sviranje violine (Kovačević, 1981). Akademija je njezin izravni nasljednik i pod njezinim je okriljem započela svoje djelovanje 1921. godine kao visokoškolska glazbena ustanova. Škola Hrvatskog glazbenog zavoda kontinuirano se razvijala i mijenjala nazive tijekom vremena, a do ključnih promjena i pripreme temelja za osnivanje visokoškolske glazbene ustanove došlo je u vremenu 1890. – 1920. Na inicijativu historičara i člana ravnateljstva Vjekoslava Klaića, škola je 1891. donijela *Temeljni statut za glazbenu školu*, a potom je uslijedio i niz drugih propisa: *Ustanova za učitelje glazbene škole*, *Statut za ispitno povjerenstvo za osposobljavanje učiteljskih kandidata za poduku u javnim školama*, *Pravilnik za polaganje ispita zrelosti*, *Naukovna osnova za redovite učenike* i ostali propisi (Kovačević, 1981). Svojim je radom i zalaganjem Klaić uvelike utjecao na daljnji razvoj škole:

Klaić je proširio nastavu na sve orkestralne instrumente, među kojima i na harfu, nabavio je za školu orgulje, pokrenuo opernu školu, uveo veći broj učničkih produkcija te organizirao izvedbe velikih djela iz simfonijske i oratorijske literature i upriličio gostovanja prominentnih stranih umjetnika. (Kovačević, 1981, str. 9)

Godine 1916. škola dobiva naziv Konzervatorij Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda, i tako ostaje do 1920. kada Kraljevska zemaljska vlada donosi odluku o preuzimanju vodstva nad njime. Njegova je nasljednica bila Hrvatska zemaljska glazbena škola koja je s radom započela 1. 9. 1920., a godinu dana kasnije došlo je do promjene naziva ustanove u Kraljevski konzervatorij u Zagrebu (Kovačević, 1981). Tako je gotovo stogodišnji kontinuirani i postupni razvoj Škole Hrvatskog glazbenog zavoda 1921. rezultirao osnutkom Kraljevskog konzervatorija, s kojim započinje i povijest Akademije kao visokoškolske ustanove (Kiš Žuvela, 2022a). Dva su ključna elementa odigrala presudnu ulogu u donošenju odluke o osnutku visokoškolske glazbene ustanove: rastao je broj učenika srednje glazbene škole i javila se potreba za većim brojem stručnih glazbenika, a uz to su u Zagrebu već tada djelovali

kompetentni i visoko obrazovani glazbeni pedagozi koji su svoje znanje stekli u inozemstvu te su mogli održavati nastavu na visokoškolskoj ustanovi (Kovačević, 1981).

U sto su godina na mjestu rektora i dekana Akademijom upravljali mnogi renomirani glazbenici, među kojima su: Milo Cipra, Franjo Dugan, Igor Gjadrov, Stanko Horvat, Fran Lhotka, Franjo Lučić, Frano Parać, Ruben Radica itd. Godine 1979. Akademija je postala sastavnicom Sveučilišta u Zagrebu, a tada je ujedno došlo i do posljednje promjene u njezinu nazivu. U stoljeće djelovanja ustanova je često mijenjala naziv, a on je glasio:

„1921. Kraljevski konzervatorij

1922. Kraljevska muzička akademija

1927. Državna Muzička akademija

1940. Akademija glazbe i kazališne umjetnosti

1941. Hrvatski državni konzervatorij

1951. Muzička akademija u Zagrebu

1979. Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu“ (Kiš Žuvela, 2022b).

Kako se ustanova razvijala, vrlo je rano uočen i istaknut problem premalog i neadekvatnog prostora s kojim je prije raspolagala. Većinu njezina dosadašnjeg radnog vijeka obilježilo je podstanarstvo, a njezina se djelatnost čitavo vrijeme održavala na nekoliko lokacija u Zagrebu. Tako je bilo sve do 2014. kada Akademija konačno dobiva svoj vlastiti i dugo priželjkivani prostor – zgradu na adresi Trg Republike Hrvatske 12. Preseljenjem u novu zgradu Akademija dobiva vlastitu koncertnu dvoranu i adekvatne prostore za odvijanje nastave, a ondje je svoje mjesto pronašla i njezina knjižnica.

Akademija se postupno razvijala tijekom godina rada, a danas predstavlja jednu od najznačajnijih hrvatskih kulturnih i glazbenih institucija. Iza sebe ima bogatu tradiciju njegovanja hrvatske i svjetske glazbene baštine, a iznjedrila je i brojne vrsne glazbenike, muzikologe i pedagoge. U današnje je vrijeme studij na Akademiji organiziran kroz rad 8 nastavnih odsjeka: 1. odsjek za kompoziciju i teoriju glazbe, 2. odsjek za muzikologiju, 3. odsjek za dirigiranje, harfu i udaraljke, 4. odsjek za pjevanje, 5. odsjek za klavir, čembalo i orgulje, 6. odsjek za gudačke instrumente i gitaru, 7. odsjek za duhačke instrumente i 8. odsjek za glazbenu pedagogiju. Osim integriranog

preddiplomskog i diplomskog studija, na Akademiji se održavaju i poslijediplomski studiji te programi cjeloživotnog učenja.

Uz nastavnu, Akademija ima i bogatu koncertnu djelatnost te aktivno sudjeluje u kulturnom životu grada. Javna izvedbena djelatnost postupno se razvijala tijekom godina, a u današnje se vrijeme svake godine održavaju brojne priredbe različitog tipa: interne priredbe poput produkcija, smotri i radionica, te javne priredbe na kojima se studenti i profesori predstavljaju široj publici. U početku se godišnje organiziralo svega desetak priredbi, a danas ta brojka seže do gotovo tri stotine. Osim u prostorijama i koncertnoj dvorani Akademije, studenti često nastupaju i na drugim lokacijama u gradu: u Koncertnoj dvorani Vatroslava Lisinskog, Hrvatskom narodnom kazalištu, Hrvatskom glazbenom zavodu, kazalištu Komedija, kazalištu Mala scena, Muzeju Mimara i lokalnim crkvama, ali i na raznim drugim lokacijama izvan Zagreba. Uz redovnu suradnju sa Zagrebačkim solistima i Zagrebačkom filharmonijom s kojima studenti imaju priliku nastupiti, povremeno se ostvaruju suradnje i sa Simfonijskim orkestrom HRT-a koji nastupa s diplomantima i izvodi njihova djela. Akademija od 1969. surađuje i s Muzičkim *biennaleom* Zagreb te od 1983. s Koncertnom dvoranom Vatroslava Lisinskog, u sklopu čijeg ciklusa *Lisinski subotom* studenti nastupaju dva puta godišnje. Studenti se publici predstavljaju kao solisti, ali i kao članovi ansambala koji djeluju u sklopu Akademije – danas su to Simfonijski orkestar i Zbor Akademije, udaraljkaški ansambl biNg bang, Brass-ansambl, Duhački orkestar, Gudački komorni orkestar, Komorni zbor, *Jazz*-orkestar, Ansambl studenata Muzičke akademije za novu glazbu (ASMANGU) i Tamburaški ansambl te niz raznih manjih i većih sastava oformljenih u sklopu nastave komorne glazbe (Čizmić Grbić, 2022). Ansambli Akademije često nastupaju i u inozemstvu i sudjeluju u međunarodnim projektima, poput projekata Euphony i međunarodnog Mediteranskog orkestra mladih. Od 2009. započela je i suradnja s nekoliko drugih sastavnica Sveučilišta u Zagrebu: Akademijom dramske umjetnosti, Akademijom likovne umjetnosti i Tekstilno-tehnološkim fakultetom, a povremeno i Studijem dizajna pri Arhitektonskom fakultetu, koji svake godine priređuju veliki operni projekt na kojima sudjeluju studenti i njihovi mentori. Do sada su tako realizirane velike javne izvedbe sljedećih djela: *Čarobna frula* i *Così fan tutte* Wolfganga Amadeusa Mozarta, *Carmen* Georges Bizeta, *Ivan Grozni* Sergeja Prokofjeva, *Slavuj* i *Priča o vojniku* Igora Stravinskog, *Orfej* i *Euridika* Christoph Willibalda Glucka, *Madame Buffault* Borisa Papandopula, *Momci na brod*

Ivana pl. Zajca, *Animal Farm* Igora Kuljerića i druga djela. Akademija redovno organizira i nekoliko ciklusa koncerata na kojima se studenti i profesori predstavljaju široj publici: od 2016. održava se Orguljski festival *Anabasis*, od preseljenja u novu zgradu održavaju se ciklusi *Vivat academia* (na kojem nastupaju studenti i profesori) i ciklus *Vivant professores* (na kojem se predstavljaju nastavnici Akademije) te od 2001. ciklus koncerata studenata *Virtuoso*. Važno je istaknuti i vrijedan projekt *Muzike u klinike* u sklopu kojeg su studenti održali niz nastupa u prostoru Klinike za tumore Kliničkog bolničkog centra *Sestre milosrdnice* u Zagrebu (Čizmić Grbić, 2022).

Detaljan prikaz povijesti Akademije i njezine djelatnosti donesen je u monografiji iz 1981. *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981 : spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka* urednice Koraljke Kos, te u novoj monografiji *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* urednika Sanje Kiš Žuvele i Ivana Ćurkovića izdanoj 2022. godine u povodu obilježavanja stote obljetnice djelovanja ustanove.

3. Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu

Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu (u nastavku Knjižnica) pripada visokoškolskim i specijalnim knjižnicama. Dugi je niz godina bila podstanar kao i njezina matična ustanova, a od 2014. svoje je mjesto pronašla u novoj zgradi Akademije. Od svojih je početaka, pa sve do 1981., bila smještena u prostoru Hrvatskog glazbenog zavoda (Mežnarić Karafin, 2011). U to se vrijeme u prostorijama Hrvatskog glazbenog zavoda održavala i nastava, a Knjižnica je djelovala u skućenoj prostoriji od svega 60-ak kvadratnih metara. Ondje Knjižnica nije imala izdvojeni prostor za čitaonicu, a širenjem njezina fonda počela se javljati i potreba za pronalaskom adekvatnijeg prostora za njezin smještaj. Isprva je njezin fond brojao svega 249 primjeraka građe koju su za potrebe nastave darovali profesori, a od početka se sustavno radilo i na nabavi nove građe – kupnjom te legatima i darovima (Majer-Bobetko, 1981). Prvo je radno mjesto knjižničara otvoreno tek 1950., a sve do tada zbirku su vodili poslovni tajnici i profesori, budući da „mišljenjem upravnog tijela zavoda (Senata), nije bilo potrebno zapošljavati knjižničara“ (Radovinović, 2022, str. 345).

Kako najranija dokumentacija o djelatnosti Knjižnice nije u potpunosti sačuvana, nije moguće precizno rekonstruirati njezinu djelatnost od njezinih začetaka do vremena

Drugog svjetskog rata. Popis prvih voditelja Knjižnice do otvaranja prvog radnog mjesta knjižničara rekonstruirala je bivša djelatnica Knjižnice Sanja Majer-Bobetko, a u njemu nalazimo i nekoliko imena naših istaknutih kompozitora, muzikologa i kulturnih radnika. Bili su to redom: Ernest Krauth (1921. – 1922.), Stanislav Stražnicki (1935. – 1939.), Božidar Mohaček (1939. – 1940.), Mate Demarin (1940. – 1941.), Hubert Pettan (1942. – 1943.) i Krešimir Benić (1943. – 1947.) (Majer-Bobetko, 1981). Prema Majer-Bobetko (1981), za razdoblje 1922. – 1935. i 1947. – 1950. nema pouzdanih podataka, ali se temeljem rukopisa u inventarnim knjigama može utvrditi da je „u razdoblju 1922. – 1925. funkciju bibliotekara najčešće vršio tadašnji direktor Muzičke akademije V. Rosenberg-Ružić, a od 1925. do 1935. njezin tajnik I. Matetić-Ronjgov“ (str. 91). Širenjem fonda i povećanjem opsega posla nametnula se potreba za konkretnijim i stručnim vođenjem Knjižnice, pa je tako 1950. otvoreno prvo radno mjesto knjižničara na kojem je bila zaposlena Margareta Zelić-Šurina. S vremenom je rastao broj djelatnika Knjižnice, a prva je stručno osposobljena knjižničarka, Veronika Novosel, zaposlena tek 1973. (Radovinović, 2022). Na slici 1. prikazana je fotografija koja se nalazi u današnjem prostoru Knjižnice, a na njoj su djelatnice Veronika Novosel i Ana Gotovac u Knjižnici u Hrvatskom glazbenom zavodu. Godina nastanka fotografije i njezin autor nisu poznati.

Slika 1. Djelatnice Veronika Novosel i Ana Gotovac u Knjižnici u Hrvatskom glazbenom zavodu

Knjižnica u svojem fondu čuva i primjerke prvih izvještaja o radu matične ustanove iz razdoblja 1921. – 1940., a neki od njih sadrže i informacije važne za povijest Knjižnice. Primjerice, u nekim je izvještajima navedeno tko je u protekloj školskoj godini vršio funkciju knjižničara, objavljeni su popisi građe iz fonda i bilteni prinova, ali i druge važne informacije poput obaveze plaćanja i iznosa članarine, nabave sredstava za kupnju nove građe ili podaci o preuzetim donacijama. U početku su svi učenici bili obavezni platiti članarinu, a u izvještaju o radu za prvu školsku godinu navedeno je sljedeće: „Učenici kr. konzervatorija imadu svake godine prigodom upisa u ime doprinosa za uzdržavanje školske knjižnice uplatiti 30 (trideset) Kruna“ (Kraljevski konzervatorij u Zagrebu, 1922, str. 20).

U početku Knjižnica nije posjedovala kartični katalog i inventarne su se knjige manjkavo vodile, a građa se na police odlagala prema numerusu currensu, stoga se s vremenom nametnula potreba za nužnom i boljom organizacijom i evidencijom. U periodu nakon odlaska Krešimira Benića važno je istaknuti doprinos muzikologa Josipa Andreisa te muzikologa i skladatelja Huberta Pettana koji su veliku pažnju posvetili Knjižnici i organizaciji njezina fonda. Dok je Pettan još 1945. inicirao odvojeno vođenje inventarnih knjiga za svaku vrstu građe (note, knjige i gramofonske ploče), Andreis je sastavio „sustav klasifikacije stručne literature i notnih izdanja koji je postao temelj abecednim i stručnim kartičnim katalogima“ (Radovinović, 2022, str. 351). Njegova se klasifikacijska shema danas čuva u fondu Knjižnice, a njezina se preslika nalazi u Prilogu 1 ovog rada. Prema njegovoj se klasifikaciji zbirka knjiga dijelila na: A) knjige o muzici i B) knjige iz drugih struka, dok se zbirka nota dijelila na: A) vokalnu muziku, B) instrumentalnu muziku, C) kazališnu muziku, D) škole i etude za pojedine instrumente i pjevanje te E) zbirke i spomenike, a unutar tih je kategorija postojala i detaljnije razrađena klasifikacija. Ovakav je način organizacije građe u fondu omogućio lakše i relativno brzo snalaženje i lociranje građe na policama. Osim toga, u to se vrijeme započelo i s vođenjem abecednog i stručnog kartičnog kataloga nota i knjiga i abecednog kartičnog kataloga časopisa, a kasnije se počeo voditi i kartični katalog interpretata za gramofonske ploče te kartični katalog diplomskih, stručnih i magistarskih radnji studenata (Majer-Bobetko, 1981).

Godine 1980. Akademija je na korištenje dobila prostor u dvorišnoj zgradi u Berislavićevoj ulici 16 te je odlučeno da se ondje, između ostalog, preseli i Knjižnica. Prostor u Hrvatskom glazbenom zavodu tada je bio posve neadekvatan za Knjižnicu,

a smještaj nove građe predstavljao je veliki problem. Kako nije postojala mogućnost organizacije posebnog prostora za pohranu i odlaganje stare i rijetke građe, događali su se mnogi propusti i pribjegavalo se neadekvatnim rješenjima pri rukovanju sa starom i rijetkom građom – primjerice, tako su se primjerci stare i rijetke građe odlagali u ormare koji se nisu mogli zaključati, ili su greškom bili posuđeni i izneseni izvan prostora Knjižnice. Majer-Bobetko (1981) ističe kako su, spletom okolnosti te zbog neadekvatne zaštite i načina pohrane, neki primjerci stare i rijetke građe izgubljeni:

Usljed toga što su stajali među posudbenim materijalima, pa su čak bili i uvezivani zajedno s najrazličitijim tiskanim skladbama, ponekad se događalo da i sami budu posuđeni izvan biblioteke, što je nažalost dovelo i do gubitka nekih takvih primjeraka (npr. autograf V. Lisinskoga *Vojenska pisen*, inv. br. 4139). (str. 93)

Prostor bivše drvarnice u Berislavićevoj u kojem se 1981. smjestila Knjižnica bio je nešto veći od prethodnog, ali ne i adekvatan. U novom se prostoru od stotinjak kvadratnih metara moglo organizirati izdvojeno spremište, a radni prostor knjižničarki nalazio se između redova polica s građom i ormarića s kartičnim katalozima (Radovinović, 2022). Godine 1995. započeta je i suvremena računalna obrada građe pri čemu se koristio *Crolist*, knjižnični sustav koji je Knjižnica dobila na korištenje od Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Međutim, ubrzo je došlo do stagnacije u računalnoj kataložnoj obradi jer Nacionalna i sveučilišna knjižnica više nije osiguravala podršku za *Crolist*, a od 1999. u Knjižnici se za obradu građe počeo koristiti sustav *Zaki*.

Preseljenjem u prostor u Berislavićevoj ostvaren je i napredak u organizaciji radnog prostora za korisnike – u novom prostoru Knjižnice postojale su dvije klupe s četiri stolice za korisnike, a kasnije je nabavljeno i jedno računalo koje je korisnicima ondje bilo na raspolaganju. Uz to je postojala i odvojena, skućena prostorija za čitaonicu od svega 9 kvadratnih metara, a u njoj su također bile dvije klupe, nekoliko stolica i jedno računalo za korisnike (Mežnarić Karafin, 2011). Prostor u Berislavićevoj, koji već na samom početku nije mogao zadovoljiti funkcionalne i prostorne potrebe Knjižnice, s vremenom je postao premali i zakrčen, a preseljenje u veći i adekvatni prostor bilo je nužno. Iako su u spremištu bili postavljeni kompakтусi, i dalje nije bilo dovoljno prostora za svu novu, kupljenu i doniranu građu koja je sustavno pristizala.

Preseljenjem u novi prostor na Trgu Republike Hrvatske Knjižnica je konačno dobila adekvatan prostor od 430 kvadratnih metara. Uz izdvojeno spremište s kompakтусima,

posebnu sobu za pohranu zbirke stare i rijetke građe te izdvojeni prostor za rad djelatnica, Knjižnica je dobila i veliku, namjenski uređenu čitaonicu za 40 korisnika. Nova je čitaonica opremljena računalima, skenerima, uređajem za digitalizaciju snimaka s vinilnih ploča, gramofonom za šelak ploče, glazbenom linijom i zbirkom referentne građe u slobodnom pristupu. Uz to, čitav je prostor opremljen uređajima za kontroliranje mikroklimatskih uvjeta, što predstavlja značajan napredak u odnosu na prethodne prostorije u kojima je Knjižnica djelovala. Preseljenje u novu zgradu Akademije započelo je u subotu, 29. studenog 2014., a kasnije je taj datum simbolično odabran za proslavu „rođendana“ Knjižnice i svake se godine prikladno obilježava.

Dolaskom u novi i mnogo veći prostor omogućilo se daljnje širenje fonda te je došlo do promjene politike prihvaćanja donacija, većih privatnih zbirki i ostavština. Kako bi se priskrbilo što više literature nužne za studij i karijeru glazbenika, Knjižnica je mogla prihvatiti nekoliko velikih i značajnih privatnih zbirki kojima je uvelike obogatila i upotpunila svoj fond. Među njima se posebno ističu sljedeće zbirke:

Igora Pomykala (stara glazba), Mire Belamarića i Antuna Petrušića (operna literatura – partiture i prijevodi na hrvatski jezik), Vladimira Krpana (klavirska literatura i glazba za komorne sastave s klavirom), Anđelka Klobučara (glazba za orgulje, orkestralne partiture, teorijska i muzikološka literatura), Zlatka Stahuljaka (glazba za violu, literatura o gudačkim instrumentima), Saše Britvića (glazba baroka, orkestralne partiture, knjige o glazbi), Miroslava Miletića (note za violu i suvremene komorne sastave gudača), Marka Ruždjaka (note za klarinet solo i u komornim sastavima, literatura s područja teorije glazbe) i Pavla Dešpalja (orkestralne partiture). (Radovinović, 2022, str. 349)

Knjižnica danas predstavlja najveću i najraznolikiju glazbenu zbirku u Hrvatskoj. Njezin bogati fond služi profesionalnim i amaterskim glazbenicima svih profila, a njome se mogu služiti studenti, nastavno osoblje matične ustanove i vanjski korisnici. Širenjem fonda i povećanjem opsega posla s vremenom su se nametnuli i zahtjevi za zapošljavanjem novih djelatnica, pa tako danas u Knjižnici rade četiri stalno zaposlene knjižničarke.

3.1. Fond

U sto je godina djelovanja fond Knjižnice izrastao u najveću i najraznolikiju glazbenu zbirku u Hrvatskoj. Počevši od zbirke koja je brojala svega 249 naslova, brojnim se donacijama, razmjenom i kupnjom njezin fond uvelike proširio i danas broji preko 75.000 primjeraka građe. U početku se inventarne knjige nisu posve uredno vodile, a prilikom upisa mnogih pristiglih primjeraka nisu se navodili podaci poput datuma i načina nabave, cijene te imena osoba koje su građu darovale. Osim toga, u početku se nisu vodile konkretne, sustavne i zasebne evidencije o kupnji i preuzimanju donirane građe, stoga danas nije moguće u potpunosti rekonstruirati precizan tijek širenja i upotpunjavanja fonda. Glavni izvor informacija o nabavi nove građe i širenju fonda Knjižnice predstavljaju prethodno spomenute rukopisne inventarne knjige, zatim dva sačuvana popisa knjižnične građe iz razdoblja 1937. – 1938. i dva biltena prinova iz razdoblja 1939. – 1940. te podaci o stanju fonda iz objavljenih monografija, dok se u novije vrijeme (od 1999.) ti podaci mogu iščitati iz knjižničnog sustava koji se koristi u Knjižnici. Iz ovih je najstarijih popisa građe i biltena prinova, ali i starih rukopisnih inventarnih knjiga, vidljiva početna glavna podjela fonda na sljedeće zbirke: zbirku knjiga i zbirku nota, a ubrzo se oformila i zbirka gramofonskih ploča. U početku su se časopisi iz fonda svrstavali pod zbirku knjiga, a kako je njihov broj rastao, tako se kasnije oformila i zbirka časopisa. Na slici 2. prikazana je prva stranica najstarije inventarne knjige u Knjižnici.

Broj	Naziv	Godina	Cijena	Mjesto	Bilješka
1	Polovna gramofonska ploča	1918	100	1	1918
2		1918	100	2	1918
3		1918	100	3	1918
4		1918	100	4	1918
5		1918	100	5	1918
6		1918	100	6	1918
7		1918	100	7	1918
8		1918	100	8	1918
9		1918	100	9	1918
10	Gramofonska ploča	1918	100	10	1918
11		1918	100	11	1918
12		1918	100	12	1918
13		1918	100	13	1918
14	Gramofonska ploča	1918	100	14	1918
15		1918	100	15	1918
16		1918	100	16	1918
17		1918	100	17	1918
18		1918	100	18	1918
19		1918	100	19	1918
20		1918	100	20	1918
21		1918	100	21	1918

Slika 2. Prva stranica inventarne knjige knjižnice Kraljevskog konzervatorija

Prema podacima iz prve monografije izdane 1981., Knjižnica je u prvih 60 godina djelovanja prikupila oko 59.000 primjeraka građe (Majer-Bobetko, 1981). Za dotadašnje razdoblje nema mnogo konkretnih podataka o stanju fonda i brojnosti primjeraka građe po godinama, osim onih zastupljenih u prethodno spomenutim inventarnim knjigama te popisima građe i biltenima prinova izdanim u sklopu izvještaja o radu matične ustanove. Prvi je popis knjižnične građe na 17 stranica objavljen u sklopu izvještaja o radu Državne muzičke akademije za školsku godinu 1936. – 1937. i donosi naslove samo knjižne građe. Sadrži 300-tinjak naslova knjiga o glazbi podijeljenih tematski po određenim kategorijama, među kojima nalazimo djela domaćih i (pretežito) stranih autora. Većina djela s popisa pisana je na njemačkom jeziku, a među njima nalazimo: leksikone, knjige s područja povijesti glazbe i teorije glazbe, knjige o glazbenim instrumentima i pjevanju, estetici glazbe, glazbenim oblicima, instrumentaciji, kompoziciji, dirigiranju, sviranju partitura, analizi glazbenog djela, akustici, potom biografije glazbenika, monografije, zbornike, časopise, kataloge muzikalija, libreta, zbirke i škole za pjevanje i pojedine instrumente te raznovrsnu drugu građu. Na ovom popisu, u kategoriji knjiga o harmoniji, nalazimo i podatak o nabavi jednog autografa koji se danas čuva u zbirci RARA: „Lisinski, Vatroslav: Theorie der Tonsetzkunst. (Harmonielehre). 3 sveska. Originalni rukopis“ (Državna muzička akademija u Zagrebu, 1937, str. 52). Po završetku popisa najavljena je i nabava nove građe, za što je podignut kredit, a navedeno je sljedeće:

Posredstvom Francuskog instituta u Zagrebu, a zauzimanjem g. Jeana Dayrea Francuska je Vlada odobrila kredit u iznosu od franaka 3000. – za nabavu stručnih knjiga i muzikalija za knjižnicu Državne muzičke akademije u Zagrebu, na čemu rektorat izriče toplu zahvalnost. Nabavka će biti izvršena tokom školskih praznika 1936/37. (Državna muzička akademija u Zagrebu, 1937, str. 59)

Izvještaj za sljedeću školsku godinu (Državna muzička akademija u Zagrebu, 1938a) također donosi popis knjižnične građe iz fonda na 48 stranica, a na njemu je zastupljena samo notna građa. Iz popisa je vidljivo kako je Knjižnica već tada prikupila pozamašnu i bogatu zbirku muzikalija raznih autora i za razne izvođačke sastave. Na tom je popisu zastupljeno oko 1300 naslova među kojima nalazimo djela domaćih i stranih autora na raznim jezicima, a podijeljena su prema sljedećim kategorijama:

A) vokalna muzika:

- I. pučke popijevke (1. zbirke, 2. obradbe za solo-glas uz pratnju instrumenata, 3. obradbe za zbor),
- II. pjesme (popijevke) i arije za solo-glas uz pratnju jednog ili više instrumenata,
- III. zborovi,
- IV. mise i rekvijemi,
- V. kantate, moteti, korali, duhovni zborovi,
- VI. oratoriji,
- VII. dramska muzika,

B) instrumentalna muzika:

- I. za solo instrument i orkestar (1. koncerti za klavir ili orgulje i razne druge kompozicije za klavir i orkestar, 2. koncerti za gudačke instrumente, 3. koncerti za duhačke i druge instrumente),
- II. skladbe za solo-instrument (1. klavir, 2. orgulje, 3. gudački instrumenti, 4. duhački (i ostali) instrumenti, 5. škole i etude za pojedine instrumente),
- III. komorna muzika (1. tria, 2. kvarteti, 3. kvinteti, 4. seksteti, septeti i dr.),
- IV. orkestralna glazba (1. uvertire, 2. suite, concerti grossi, orkestralni koncerti, 3. simfonije i sinfoniette, 4. simfonijske pjesme, 5. razne druge forme – rapsodije, fantazije, scherzi, plesovi i dr.), te

C) muzički spomenici i sabrana djela pojedinih kompozitora.

S ovog je popisa važno istaknuti dva primjerka koji se danas također čuvaju u zbirci RARA – treće izdanje *Cithare octochorde* izdane u Zagrebu 1757. Ova su dva popisa građe (popis knjiga iz izvještaja za školsku godinu 1936. – 1937. te popis muzikalija iz izvještaja za školsku godinu 1937. – 1938.) zajedno objavljena i u zasebnoj publikaciji naziva *Knjižnica koncem školske god. 1937-38* (Državna muzička akademija u Zagrebu, 1938b). Iako se na ovim popisima ne spominje zvučna građa, Knjižnica ju je u to vrijeme posjedovala. Poznat je podatak da su prve gramofonske ploče naručene 1931., a 1935. kupljen je i set gramofonskih ploča za potrebe nastave (Radovinović, 2022).

Dok za ove popise iz izvještaja o radu možemo reći da predstavljaju najstariji sačuvani tiskani knjižnični katalog, izvještaj za sljedeću školsku godinu donosi još jednu novost: najstariji sačuvani tiskani bilten prinova, popis na 13 stranica na kojem su navedene nove nabavke u protekloj školskoj godini. Na popisu je oko 300 naslova knjiga,

časopisa i nota među kojima nalazimo i jedan koji se danas čuva u zbirci RARA: „Quantz Johann Joachim: Versuch einer Anweisung die Flöte traversière zu spielen. Zweyte Auflage. Ed.: Johann Friedrich Korn, Breslau, 1780.“ (Državna muzička akademija u Zagrebu, 1939, str. 39). Osim knjiga i nota, bilten donosi i pozamašan popis gramofonskih ploča na kojem nalazimo glazbene primjere za razne izvođačke sastave i različitih žanrova, iz vremena od antike do početka 20. stoljeća. Izvještaj za sljedeću školsku godinu (Akademija glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu, 1940), koji je ujedno i posljednji sačuvani, također donosi bilten prinova na 13 stranica koji sadrži popis novih knjiga i nota iz fonda, uz sljedeću napomenu po završetku popisa: „Akademija glazbe i kazališne umjetnosti primila je kao poklon od g. Emila Laszowskoga, ravnatelja Zemaljskog arhiva u m., oveću zbirku starih klasičnih i salonskih kompozicija, koje će se uvrstiti u knjižnicu, kad se cijela ta zbirka sredi i kompletira“ (Akademija glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu, 1940, str. 60).

Fond Knjižnice od početka se konstantno nadopunjavao, a za nabavu nove građe brinula su se upravna tijela matične ustanove. Kao i danas, od početaka rada Knjižnice njezin se fond popunjavao i legatima te darovima ljubitelja glazbe, profesionalnih glazbenika i članova njihovih obitelji. Tako su u fond Knjižnice pristigle mnoge velike privatne zbirke naših glazbenika, dirigenata i profesora koje su Knjižnici darovali oni sami, ali i njihove obitelji nakon njihove smrti. Među takvim se donacijama, iz vremena prije preseljenja u novu zgradu Akademije, posebno ističu privatne zbirke “Stanislava Stražnickog, Božidara Mohačeka, Dragana Gürtla, Petra Dumičića, Milke Trnine, Zinke Kunc, Vladimira Ruždjaka, Lava Vrbanića, Marijane Radev, Ladislava Miranova, Vladimira Benića, Nenada Turkalja, Ljiljane Molnar-Talajić, Ivana Pinkave, Milka Kelemena, Freda Doška i Stjepana Radića“ (Radovinović, 2022, str. 346). Nova se građa nabavljala i kupnjom u antikvarijatima, knjižarama ili kod izdavača, a često su se otkupljivale i privatne zbirke nastavnika i suradnika matične ustanove. Sredstva za nabavu građe pribavljala su se na razne načine: „naplatom ulaznica za „đачke muzičke večeri“, napolatom članarine, suradnjom sa stranim kulturnim centrima, napolatom radijskih prijenosa nastupa studenata, priređivanjem izložbi itd.“ (Radovinović, 2022, str. 346). Do sada je najveća donacija pristigla 1993. godine kada je čitav šleper novih notnih izdanja izdavačke tvrtke Edition Peters poslan na dar Knjižnici i drugim glazbenim zbirkama u Hrvatskoj, čime se fond Knjižnice obogatio za oko 7.000 primjeraka novih notnih izdanja potrebnih za nastavu na Akademiji. U to se

vrijeme gasila podružnica tvrtke Edition Peters u Leipzigu i bilo je potrebno isprazniti njezina skladišta, pa je dio notnih izdanja poklonjen i ustanovama u Hrvatskoj (Radovinović, 2022). Osim ovih donacija, za upotpunjavanje fonda važno je istaknuti i suradnju s domaćim izdavačima koji u novije vrijeme Knjižnici redovito poklanjaju svoja nova izdanja (među kojima su Muzički informativni centar, Cantus, Hrvatsko društvo skladatelja, Hrvatska udruga orkestralnih i komornih umjetnika (HUOKU) Croatia Records i drugi) te donacije profesora matične ustanove koji su, prema *Pravilniku o radu Knjižnice*, za fond dužni darovati po jedan primjerak svojih publikacija.

3.2. Zbirke

U današnje je vrijeme fond Knjižnice podijeljen na sljedeće zbirke:

- zbirka knjiga,
- zbirka nota,
- zbirka časopisa,
- zbirka zvučne i audiovizualne građe,
- zbirka ocjenskih radova studenata,
- zbirka osobnih fondova,
- dokumentarna zbirka,
- zbirka Svetislava Stančića,
- zbirka Zavoda za sistematsku muzikologiju, te
- zbirka stare i rijetke građe RARA.

Zbirka knjiga i zbirka nota čine najveći dio fonda Knjižnice. Zbirka knjiga sadrži referentnu literaturu, biografije, teorijske traktate, udžbenike, zbornike sa znanstvenih skupova, monografije i raznu drugu građu na hrvatskom i drugim jezicima, dok zbirka nota sadrži notnu građu za potrebe nastave na Muzičkoj akademiji. Većinu građe iz obje zbirke korisnici mogu posuditi na 30 dana, a dio građe može se koristiti samo u prostoru čitaonice. Građa je smještena u spremištu koje ima kontrolirane mikroklimatske uvjete, vatrodojavni sustav te sprinkler sustav za gašenje požara vodom. Spremište se nalazi pored radnog prostora djelatnica Knjižnice, a građa je odložena u kompakusima i organizirana prema dodijeljenim signaturama. Na slici 3. prikazan je dio prostora spremišta i kompakusima u kojima je odložena notna građa.

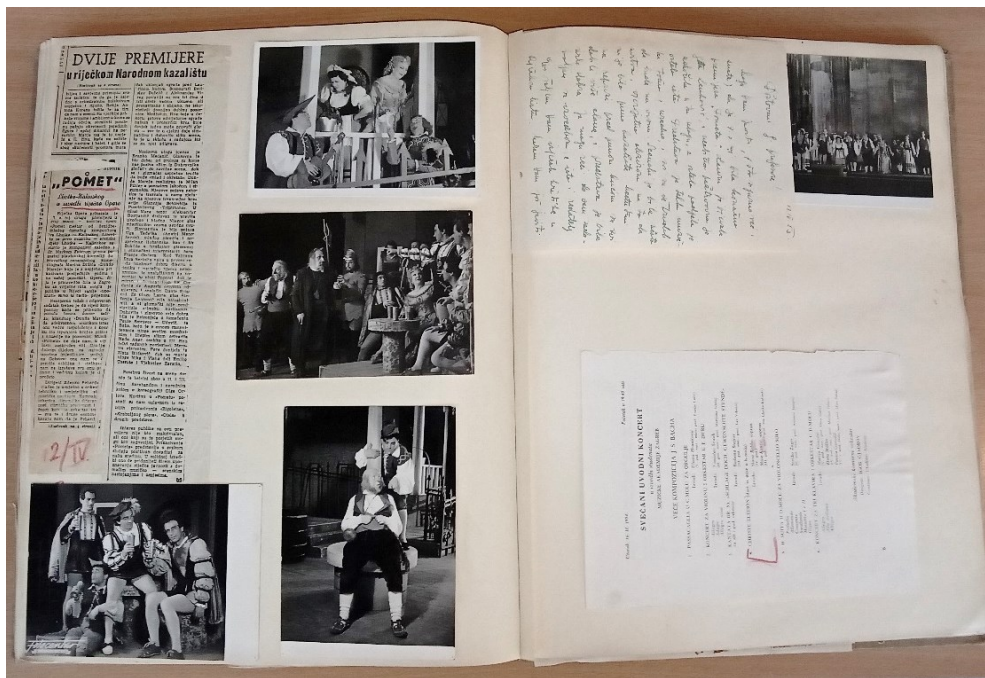

Slika 3. Spremište s kompakthusima

U Knjižnici postoji i zbirka časopisa, a obuhvaća stručne časopise na hrvatskom i drugim jezicima. Časopisi se također čuvaju u spremištu, a mogu se koristiti isključivo u prostoru čitaonice. Knjižnica posjeduje i pozamašnu Zbirku zvučne i audiovizualne građe koja obuhvaća građu na CD-ima, DVD-ima i vinilnim pločama. Osim ploča, sva se građa može posuditi, a ploče se mogu koristiti u prostoru čitaonice gdje korisnicima na raspolaganju stoje gramofon i uređaj za digitalizaciju zvučnih snimaka s vinilnih ploča. Do sada je Knjižnica na dar dobila nekoliko istaknutih i velikih privatnih zbirki zvučne građe: „izbor iz operne literature na gramofonskim pločama *mezzosopranistice* Dunje Vejzović, veliku osobnu zbirku gramofonskih ploča i CD-ova zagrebačkog arhitekta s bečkom adresom Radovana Tajdera, kao i izbor iz osobne zbirke diskofila Vladimira Söbeka“ (Radovinović, 2022) te veliku privatnu zbirku CD-ova s *jazz* glazbom u vlasništvu Frana Potočnjaka. U spremištu se čuva i zbirka pisanih ocjenskih radova studenata Akademije koja okuplja završne, magistarske, diplomske i doktorske radove studenata. Fizički se primjerci ocjenskih radova mogu dobiti na uvid u prostoru

čitaonice, a digitalne se verzije pohranjuju u *Digitalnom repozitoriju Muzičke akademije* kojem se može pristupiti putem adrese <https://drma.muza.unizg.hr/>.

U posljednje su se vrijeme oformile i dvije nove knjižnične zbirke – zbirka osobnih fondova i dokumentarna zbirka. U zbirci osobnih fondova čuva se arhivska građa iz ostavština glazbenika koje je Knjižnica dobila na dar, a sadrži raznovrsnu građu koja svjedoči o poslovnom i privatnom životu glazbenika. Tu je građu Knjižnica dobila na dar od obitelji glazbenika uz notnu i knjižnu građu koja se uvela u zbirke nota i knjiga, a neke su materijale glazbenici (i njihove obitelji) osobno predali Knjižnici na čuvanje za vrijeme života – tako je pristigla pozamašna količina raznovrsne dokumentacije dirigenta i glazbenog pedagoga Antuna Petrušića (1935. –) te dokumentacija violista i pedagoga Zlatka Stahuljaka (1933. – 2021.). Uz ove, u Knjižnici se čuvaju i sljedeći osobni fondovi: osobni fond pijanista i pedagoga Svetislava Stančića (1895. – 1970.), skladatelja i pedagoga Ive Lhotke-Kalinskog (1913. – 1987.), glazbenog pisca, povjesničara glazbe i kritičara Andrije Tomašeka (1919. – 2019.), operne pjevačice Zinke Kunc (1906. – 1989.), pijanista, skladatelja i pedagoga Petra Dumičića (1901. – 1984.), violinista i pedagoga Ivana Pinkave (1912. – 1986.), flautista i pedagoga Thea Tabake (1928. – 2001.), glazbene pedagoginje Trude Reich (1909. – 1999.), skladatelja, dirigenta i pedagoga Milka Kelemena (1924. – 2018.) te skladatelja i pedagoga Vilka Novaka (1865. – 1918.). U ostavštinama su zastupljene različite vrste građe, a u nekima nalazimo raznovrsnu privatnu i poslovnu dokumentaciju, vjenčane i rodne listove, domovnice, diplome, indekse, fotografije, koncertne programe i plakate, plakete, pisma, novinske članke, ugovore i raznu drugu građu. Dok je u nekim ostavštinama preuzeta građa tematski organizirana kao „knjiga sjećanja“, poput ostavštine Ive Lhotke-Kalinskog prikazana na slici 4., češći je slučaj preuzimanja nesređene dokumentacije i raznih predmeta, poput građe iz ostavštine Ivana Pinkave prikazane na slici 5.

Slika 4. Građa iz ostavštine Ive Lhotke-Kalinskog

Slika 5. Građa iz ostavštine Ivana Pinkave

S ostavštinom Svetislava Stančića, koja je prethodno bila pohranjena u Hrvatskom glazbenom zavodu, u Knjižnicu je pristigla i njegova nijema klavijatura. Nedavno je donacijom iz drugog izvora u Knjižnicu pristigao i Stančićev frak koji je, uz nijemu klavijaturu i Stančićev gramofon, trajno izložen u prostoru čitaonice u sklopu izložbe o Svetislavu Stančiću. Dio izložbe prikazan je na slici 6.

Slika 6. Dio izložbe o Svetislavu Stančiću

Građa iz osobnih fondova čuva se u spremištu u arhivskim kutijama, a pojedine su jedinice građe radi dodatne zaštite odložene u arhivske košuljice ili drugu adekvatnu ambalažu izrađenu prema arhivskim standardima za trajnu pohranu. Jedan od takvih slučajeva bila je i građa iz osobnog fonda Zinke Kunc, njezin fotoalbum s privatnim fotografijama i fotografijama s nastupa koji je bio u vrlo lošem stanju. Radi bolje i trajne zaštite i lakšeg rukovanja, stranice su fotoalbuma izdvojene, očišćene, umetnute u prozirne albumske stranice od poliestera i polipropilena te su odložene u beskiselinu arhivsku kutiju, kao što je prikazano na slici 7.

Slika 7. Fotoalbum Zinke Kunc

Dokumentarna zbirka okuplja raznovrsnu građu koja svjedoči o umjetničkoj, nastavnoj i znanstvenoj djelatnosti Akademije: programe i plakate koncerata, internih priredbi i javnih izlaganja studenata i djelatnika Akademije, zvučne i audiovizualne snimke i fotografije javnih nastupa, snimke diplomskih ispita studenata te novinske članke. Građa iz zbirke u fizičkom obliku čuva se u spremištu Knjižnice, a digitalne se verzije i izvornici pohranjuju u Digitalnom repozitoriju.

U Knjižnici se čuvaju i dvije odjelne zbirke koje su pristigle nakon preseljenja u novu zgradu: zbirka (tj. „knjižnica“) Svetislava Stančića i knjižnica Zavoda za sistematsku muzikologiju. Svetislav Stančić smatra se jednim od najvažnijih klavirskih pedagoga u povijesti Akademije, a njegovu je zbirku nakon njegove smrti naslijedio klavirski odsjek. Ova pozamašna, iznimno bogata i vrijedna zbirka sadrži knjige o glazbi i tiskanu notnu građu, od koje mnogi primjerci sadrže Stančićeve bilješke i izvođačke oznake, ali i posvete njegovih kolega i učenika, te zvučnu građu na pločama. Osim tiskovina, s ovom je zbirkom preuzeto i nekoliko rukopisa (autografa) hrvatskih i inozemnih skladatelja koji su pridruženi Zbirci RARA. Zbirka svjedoči o umjetničkoj i intelektualnoj širini Svetislava Stančića, njegovu repertoaru, studioznom pristupu djelima, pedagoškim i interpretativnim promišljanjima te osobnim kontaktima i interesima. Njegovi rukopisni tekstovi i bilješke u notama – prstometi, pedali,

dinamičke oznake, metronomske oznake izvedbi eminentnih pijanista Stančićeva vremena i posvete predstavljaju jedinstvenu riznicu materijala za glazbenike i istraživače raznih profila.

Zbirka Zavoda za sistematsku muzikologiju (u nastavku Zavod) pristigla je u Knjižnicu u vrijeme preseljenja u novu zgradu Akademije, a obuhvaća pretežito knjige o glazbi te notnu građu i časopise. Zavod se isprva zvao Muzikološki zavod Muzičke akademije, a osnovan je 1967. s ciljem poticanja znanstvenoistraživačkog rada na području muzikologije, uz što je razvio i izdavačku djelatnost. Zavod je imao svoju knjižnicu u kojoj je bio zaposlen stručni suradnik. Knjižnica Zavoda prikupljala je muzikološku stručnu literaturu za potrebe znanstvenoistraživačkog rada, a svoj je fond popunjavala i razmjenom publikacija s drugim institucijama.

U spremištu Knjižnice čuva se i iznimno vrijedna zbirka stare i rijetke građe RARA, a više o tome slijedi u nastavku ovoga rada. Prije toga dolazi uvodno poglavlje o staroj i rijetkoj građi u knjižnicama općenito, s ciljem obrazlaganja što uopće jest stara i rijetka građa i kako ju definiramo, prema kojim se kriterijima odlučuje koja građa pripada toj kategoriji, koje su njezine specifičnosti, kako pristupiti njezinoj zaštiti i zašto ju treba čuvati te koji su važeći standardi i smjernice za njezin kataložni opis.

4. Stara i rijetka građa u knjižnicama

Najjednostavnije rečeno, starom i rijetkom građom smatramo onu građu koja potječe iz prethodnih stoljeća i smatra se kulturnim dobrom te onu čiji je izrazito mali broj primjeraka danas ostao sačuvan. Stara i rijetka knjižnična građa obično se svrstava u četiri skupine:

- „1) rukopise,
- 2) tiskane knjige (tu spadaju i grafike i muzikalije),
- 3) periodični tisak i
- 4) ostalu bibliotečnu građu“ (Jurić, 1993, str. 2).

Starim se rukopisima, u pravilu, smatraju oni koji su nastali prije 15. stoljeća, dok se oni nastali do 10. stoljeća smatraju najvećim rijetkostima. Međutim, u nekim se slučajevima i rukopisi nastali nakon 15. stoljeća svrstavaju u kategoriju starih rukopisa (Katić, s. a.). Pri utvrđivanju vrijednosti rukopisa „osnovno je pitanje autora, teksta,

sačuvanosti toga teksta, je li rukopis autograf ili prijepis (stariji je prijepis vredniji od obične kopije)" (Jurić, 1993, str. 4), a svaki se rukopis smatra unikatom. Također, dodatnu vrijednost imaju rukopisi koji sadrže bilješke znamenitih osoba. Među rukopisnu građu također svrstavamo i pisma znamenitih osoba, ali i ona koja su im upućena (Katić, s. a.).

Uz pojam „stara knjiga“ te sintagme „rijetka knjiga“ i „stara i rijetka knjiga“ koji se uz njega često javljaju, danas je u uporabi i termin „rara“ koji može označavati pojedinu knjigu koja se smatra rijetkom, ali i čitavu zbirku takve građe (Katić, s. a.). Osim inkunabula ili prvotisaka, knjiga tiskanih do 1500. godine, starom i rijetkom tiskanom građom smatra se sva tiskana građa nastala u razdoblju od Gutenbergova izuma tiskarskog stroja do sredine 19. stoljeća. U predgovoru *Uputa za opis starih i rijetkih knjiga i rukopisa* (Vukadin, 2021), stare i rijetke se knjige definiraju na sljedeći način:

(...) knjige tiskane od izuma tiska pomičnim slovima (sredina 15. st.) do prelaska s ručnog na strojni tisak (sredina 19. stoljeća), no pojam se proteže i na knjige nastale nakon tog razdoblja koje zbog svoje rijetkosti, povijesne ili znanstvene vrijednosti i drugih obilježja imaju specifičan status u ustanovama ili zbirkama u kojima se čuvaju. (str. 4)

U pravilu se gornjom granicom za kategorizaciju knjige kao „stare“ smatra sredina 19. stoljeća. Međutim, u pojedinim se zemljama rabe različite krajnje godine, a kreću se u rasponu od 1830. do 1850.:

... ovisno o tome kada je u tehnološkom smislu učinjen korak dalje, odnosno kada je ručno tiskanje knjiga zamijenjeno strojnim koje, u prvom redu, donosi kvantitativnu promjenu u broju tiskanih djela i broju tiskanih primjeraka. (...) U nekim se zemljama gornja granica postavlja vezano i uza začetke tekućih nacionalnih bibliografija u 19. stoljeću. (Katić, s. a., str. 3)

U Hrvatskoj je općeprihvaćeno pravilo Nacionalne i sveučilišne knjižnice po kojem se određuju hrvatske stare knjige – u tu kategoriju spada građa tiskana do 1835., „kada je prihvaćeno štokavsko narječje kao standardni književni jezik čime prestaje tradicionalna višejezičnost hrvatske pisane kulture i kada je objelodanjen Gajev pravopis“ (Katić, s. a., str. 3). Međutim, u tu se kategoriju često svrstava i rijetka i značajna građa nastala do 1850. koja ima status kulturnog dobra. Među rijetke se knjige ubraja i građa iz sljedećih kategorija:

1) ako je knjiga već kod svoga izdanja bila tiskana u veoma ograničenoj nakladi (vrlo malom broju primjeraka), 2) ako je pisac sam povukao i odmah dao uništiti svoje djelo, 3) ako je neka vlast zaplijenila, spalila i uništila za nju nepoželjnu publikaciju, 4) ako je kakva elementarna nesreća (požar, zatim nebriga i nepažnja, potop i sl.) masovno uništila cijelu nakladu, 5) i – što se rjeđe događa, ako su zbog velikog interesa i čitanja istrošeni svi primjerci odnosnog djela. (Jurić, 1993, str. 5)

U masi građe koje posjeduje neka knjižnica potrebno je utvrditi koja je građa od posebnog značaja i zahtijeva dodatnu pažnju, a trebalo bi ju izdvojiti i čuvati u sefu ili posebnoj prostoriji (Jurić, 1993). Osim godine izdanja i broja sačuvanih primjeraka, vrijednost knjige određuje se i prema nizu drugih elemenata, poput provenijencije primjerka, opreme, knjižnih ukrasa (iluminacija i minijatura), vrste i načina izrade uveza, posebnog značenja za domaću i svjetsku kulturu, teme koju obrađuje, značaja određenog primjerka građe za njezina vlasnika (osobu ili instituciju) i sl. Tiskanim knjigama vrijednost raste ako imaju i neku od sljedećih karakteristika:

posebnu vrijednost imaju knjige tiskane neobičnim slovima i alfabetima. Kao takve uzimaju se knjige tiskane na grčkim, hebrejskim, arapskim i drugim orijentalnim pismima do 17. st. U ovu kategoriju spadaju i hrvatske knjige tiskane glagoljicom, ćirilicom i bosančicom. (...) Vrijednima se smatraju i sve knjige na latinici otisnute posebnim slovima, primjerice, kaligrafiranim alfabetom, muzikalije do 17. st., stara djela o kaligrafiji i sl. (Katić, Klarin, Seiter-Šverko, Obhođaš i Bukovac, 2007, str. 15)

Jurić (1993) ističe kako knjižničar mora biti dobro upućen u sve grane znanosti i umjetnosti, povijest domaće i svjetske književnosti, ali i „domaću povijest, mora poznavati povijest privatnog i javnog bibliofilstva, njegove izvore i priručnike, koji će mu omogućiti da se maksimalno okoristi tuđim iskustvom, a povrh svega da i sam ima zdrav sud kod procjene vrijednosti pojedinih slučajeva“ (str. 2).

4.1. Kataložni opis stare i rijetke građe: smjernice i norme

Za razliku od suvremenih izdanja, kataložni opis stare i rijetke građe zahtijeva drugačiji pristup i ponešto drugačija pravila. Dok se kod novije građe izrađuje jedan, univerzalni kataložni zapis za sve primjerke istog izdanja, to nije slučaj i kod izdanja stare i rijetke

građe jer takvi primjerci imaju niz specifičnosti koje bi se kataložnim opisom trebale iskazati. Primjerci istih izdanja mogu se razlikovati po ilustracijama, uvezu, privezima, mogu sadržavati ex librise, važne bilješke i oznake i sl. U početku su se knjige oblikovale po uzoru na rukopise, a tijekom vremena došlo je do promjena u njihovu oblikovanju, izgledu naslovnih stranica te količini i mjestu bilježenja bibliografskih podataka. U mnogim se knjižnicama stare knjige smatraju „artefaktima koje bi trebalo opisivati na taj način da se prilikom uspoređivanja mogu jasno razlikovati od drugih primjeraka i drugih izdanja istog djela“ (IFLA, 1995, str. VIII), a isti je slučaj i kod rukopisne građe s obzirom na to da je svaki primjerak rukopisa unikatan. S druge strane, stare se knjige često uvelike razlikuju od suvremenih izdanja i po načinu oblikovanja naslova, naslovne stranice i zastupljenim podacima koji se na njoj (ali i na drugim mjestima na publikaciji) javljaju, stoga se od početaka razvoja standarda za opis knjižne građe nametnula potreba za donošenjem posebnih propisa za opis starih knjiga kako bi se omogućio njihov adekvatan opis i iskazale sve njihove specifičnosti. „Iako se specifičnosti stare knjige javljaju u svim skupinama bibliografskog opisa koje se koriste za staru knjigu, najviše se očituju u općim propisima, stvarnom naslovu i podacima o odgovornosti, skupini izdavanja, proizvodnje i raspacavanja te materijalnom opisu“ (Vukić, 2016, str. 312).

Na Međunarodnom je sastanku kataložnih stručnjaka Međunarodne federacije bibliotekarskih društava (engl. *International Federation of Library Associations and Institutions*, u nastavku IFLA), održanom u Kopenhagenu 1969., donesena odluka o početku standardizacije oblika i sadržaja bibliografskih opisa općenito. Godine 1971. objavljeno je prvo izdanje *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa omeđenih publikacija: ISBD(M)*, a njegova su prerađena izdanja uslijedila 1974. i 1978. Međutim, kako ove preporuke nisu bile posve odgovarajuće i za opis starih i rijetkih knjiga, izdanje iz 1974. sadržavalo je izjavu prema kojoj se primjena ovog standarda ograničava isključivo na suvremene publikacije te ne donosi posebne propise za opis starih knjiga (International Federation of Library Associations and Institutions [IFLA], 1995). Sljedeće je godine, 1975., IFLA-ina Komisija za rijetke i dragocjene knjige i dokumente osnovala Radnu grupu za izradu nacrtu *Međunarodnog standardnog bibliografskog opisa starih omeđenih publikacija (antikvarnih): ISBD(A)* (u nastavku ISBD(A)), a njegovo je prvo izdanje objavljeno 1980. Njegova je namjena bila „da omogući opis starih knjiga za opće kataloge, bibliografije i baze podatak koji

sadrže približno jednake, detaljne opise za knjige i drugu bibliotečnu građu iz svih razdoblja“ (IFLA, 1995, str. IX). Prerađeno je izdanje standarda ISBD(A) objavljeno 1991., a primjenjivalo se sve do objave objedinjenog izdanja naziva *ISBD: Međunarodni standardni bibliografski opis* (u nastavku objedinjeni ISBD), čije je preliminarno izdanje objavljeno 2007., a tzv. prvo standardno izdanje objavljeno je 2011. Objedinjeno je izdanje pripremljeno na temelju postojećih specijaliziranih ISBD-a, primjenjivo je na sve vrste građe te sadrži dodatne propise za opis posebnih vrsta građe – među kojima je i stara omeđena građa. U međuvremenu je objavljen i *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga* Eve Verone, koji je nedostatan za precizan opis starih knjiga te „ne zadovoljava potrebe bibliografskog opisa stare knjige u onim skupinama opisa u kojima do izražaja dolaze njezine specifičnosti“ (Vukić, 2016, str. 314).

Temeljem analize propisa iz ISBD(A)-a i objedinjenog ISBD-a te načina na koji su u njima iskazane specifičnosti stare i rijetke građe, Vukić (2016) ističe kako u ova dva standarda postoje razlike te navodi sljedeće: „nedvojbeno je da postoje razlike u tretiranju specifičnosti stare knjige u ovim dvama standardima (...). Isto tako, na osnovi analize rezultata može se zaključiti da je objedinjeno izdanje ISBD-a doprinos razvoju bibliografskog opisa stare knjige“ (str. 348-349).

Godine 2021. objavljene su i *Upute za opis starih i rijetkih knjiga i rukopisa* Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice, a temelje se na objedinjenom izdanju ISBD-a te normama Kongresne knjižnice i Sekcije za rijetke knjige i rukopise američkog Udruženja visokoškolskih i znanstvenih knjižnica *Descriptive Cataloguing of Rare Materials (Books)* i *Descriptive Cataloguing of Rare Materials (Manuscripts)*.

4.2. Zaštita stare i rijetke građe u knjižnicama: smjernice i zakonodavni okvir

Sve su knjižnice dužne primjereno skrbiti o cjelokupnom fondu i osigurati primjerenu razinu njegove zaštite, a primjerci stare i rijetke građe pritom zahtijevaju dodatnu pažnju i angažman. Osim toga, stara i rijetka građa u knjižnicama ulazi u kategoriju građe koja ima svojstvo kulturnog dobra, čime podliježe i zakonskim propisima koji uređuju pitanja zaštite kulturnih dobara te obaveze njihovih vlasnika. Knjižnice moraju

sustavno provoditi sve propisane mjere zaštite i očuvanja građe iz svojeg fonda kako bi produžile njezin vijek trajanja te osigurale njezinu dostupnost sadašnjim i budućim korisnicima, a kako bi se građa što duže očuvala, nužno je pravovremeno prepoznati i pravilno reagirati na sve izravne i potencijalne opasnosti za građu. Pojam zaštite označava skup svih koraka i aktivnosti koji se moraju poduzeti u svrhu osiguravanja dostupnosti i očuvanja građe i njezina intelektualnog sadržaja, a time su obuhvaćena „sva upravna i financijska pitanja, uključivši pohranu i čuvanje građe u spremištima, kadrovsku politiku te postupke, tehnike i metode čuvanja knjižnične i arhivske građe i informacija koje one sadrže“ (Adcock, 2003, str. 9).

Među važećim smjernicama, zakonima i propisima za hrvatske knjižnice nalazimo nekoliko njih koji se dotiču teme zaštite primjeraka stare i rijetke građe, odnosno knjižnične građe koja ima svojstvo kulturnog dobra, a to su: *IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom*, *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, *Pravilnik o zaštiti knjižnične građe* te *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*. Njihov je sažeti prikaz, uz istaknute stavke koje se posebice odnose na staru i rijetku građu (odnosno kulturna dobra), donesen u nastavku ovoga poglavlja.

Važan izvor informacija o zaštiti, skrbi i rukovanju knjižničnom građom općenito predstavljaju *IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom* (Adcock, 2003) – te su preporuke primjenjive na razne vrste knjižnične građe starijeg i novijeg datuma. Smjernice pokrivaju teme planiranja mjera sigurnosti i zaštite za slučaj katastrofa te saniranje nastale štete, okoline u kojoj se građa nalazi (uključujući mikroklimatske uvjete, utjecaj svjetlosti, atmosferska i kruta zagađenja te pojavu plijesni, kukaca i štetočina), obrade tradicionalne knjižnične građe, zatim metoda rukovanja, zaštite i pohrane konvencionalne i nekonvencionalne knjižnične građe, uporabe zaštitne ambalaže te postupke preformatiranja. Iako ova publikacija ne sadrži posebno poglavlje o zaštiti i rukovanju starom i rijetkom građom, u sklopu nekoliko poglavlja donesene su i smjernice koje se odnose posebice na staru i rijetku građu, a u nastavku je donesen njihov sažeti opis.

Kako se u knjižnicama čuva građa izrađena od raznih materijala organskog podrijetla, poput papira, tkanine, životinjske kože i ljepila, to ju čini podložnom prirodnom procesu starenja i propadanja koji se ne može zaustaviti, ali se može kontrolirati i usporiti osiguravanjem adekvatnih uvjeta čuvanja te pažljivim rukovanjem. Uz prirodu same građe, među najveće opasnosti za knjižničnu građu ubrajaju se i „prirodne katastrofe

i one koje prouzroči čovjek, okolina u kojoj se građa čuva i način postupanja s građom“ (Adcock, 2003, str. 12). *IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom* ističu kako bi se, radi osiguravanja dodatne zaštite i sigurnosti stare, rijetke i vrijedne građe, trebale provoditi dodatne mjere zaštite, a naveden je i prijedlog čuvanja takve građe u trezoru. Nadalje, ističe se kako se prilikom određivanja vrijednosti mikroklimatskih parametara za čuvanje građe izrađene od različitih materijala (u navedenom primjeru su to papir i pergamena, često korišteni materijali u izradi starih knjiga) često treba odvagnuti u korist boljeg očuvanja jednog od njih. Mikroklimatski uvjeti direktno utječu na ubrzavanje procesa propadanja građe, ali i na njegovo usporavanje. Osim temperature i vlage, i ostali čimbenici poput svjetla te atmosferskih i krutih zagađivača također mogu prouzročiti oštećenja i propadanje građe. „Kemijska, fizikalna, mehanička i biološka priroda ovih reakcija razlikuje se kod različitih materijala“ (Adcock, 2003, str. 26), stoga idealni uvjeti čuvanja jedne vrste materijala mogu biti šteti za druge. Generalno se preporučuje održavanje temperature zraka u spremištima u vrijednostima 16 – 20°C te relativne vlage 45 – 60%, a smjernice upućuju na sljedeće specifičnosti o kojima se treba voditi računa pri određivanju vrijednosti tih parametara:

Znanstveno je dokazano da je papir kemijski i fizikalno postojaniji kada se čuva pri stalnoj, niskoj temperaturi (ispod 10°C) i relativnoj vlazi (30 – 40%). Međutim, dok se knjiga na papiru uvezana u kožu ili pergamenu može dobro čuvati pri niskoj RV, sam će uvez neminovno trpjeti. Koža i pergamena traže najmanje 50% RV da bi zadržale svojstva. Kada se odlučuje o optimalnim vrijednostima temperature i relativne vlage za određene zbirke, potrebno je dobro razmisliti o kemijskom spram mehaničkog oštećivanja ili sadržaju spram materijalima od kojih se građa sastoji. (Adcock, 2003, str. 27)

Također, istaknuto je kako topli zrak s niskim sadržajem relativne vlage u konačnici dovodi do isušivanja i krhkosti kože, pergamene, ali i papira. Međutim, topli zrak u kombinaciji s visokom vrijednosti relativne vlage također nepovoljno utječe na svu, pa tako i građu izrađenu od kože i pergamene, jer se time stvaraju povoljni uvjeti za kukce, štetočine i razvoj plijesni. Niske temperature (ispod 10°C) u kombinaciji s jako visokom vrijednosti relativne vlage i slabim strujanjem zraka također stvaraju povoljne uvjete za pojavu plijesni. Uz to, materijali organskog podrijetla izrazito su podložni skupljanju i širenju uslijed čestih, velikih i naglih promjena vrijednosti relativne vlage, što može prouzročiti više štete nego izloženost stalno visokim vrijednostima oba parametra. Zbog brzih bi se reakcija materijala na promjenu relativne vlage takva

građa trebala čuvati u posebnim zaštitnim kutijama izrađenim po mjeri i od neutralnog materijala, čime se umanjuje opasnost od nastanka deformacija, savijanja korica i pucanja pregiba uslijed reakcije materijala. Sva bi se iznimno rijetka, unikatna i vrijedna građa općenito trebala čuvati u zaštitnim kutijama, a idealan su odabir kutije arhivske kakvoće krojene od ljepenke i platna. Iako im je cijena visoka, čvršće su od ostalih vrsta kutija za trajnu pohranu građe i omogućavaju visoku razinu zaštite od vanjskih utjecaja. Općenito, trebalo bi razdvojiti građu izrađenu od različitih materijala i odložiti ju u zaštitnu ambalažu arhivske kakvoće, a različiti materijali ne bi smjeli međusobno doći u izravan doticaj kako kiselina s materijala niže kakvoće ne bi prešla na drugu građu i prouzročila oštećenja. Rijetki i unikatni pojedinačni dokumenti, poput pisama i rukopisa, trebali bi se čuvati u posebnim fasciklima namijenjenima za pohranu pojedinačnih dokumenata. Nadalje, ističe se kako bi se signature na staru i rijetku građu trebale upisivati isključivo mekom B olovkom na prvi slobodni predlist, a pri rukovanju građom trebale bi se koristiti pamučne rukavce. Rijetka građa i građa na pergameni općenito se nikako ne bi smjela fotokopirati jer se time mogu prouzročiti dodatna oštećenja, a posebice ako se pritom koriste obični fotokopirni uređajima s ravnom površinom. Jačina svjetlosti također ima važnu ulogu u očuvanju stare i rijetke građe – dugotrajna izloženost jakom svjetlu može utjecati na krhkost kože i tkanine, ali i na postojanost rukopisa pisanih crnilom te oštećenja papira (Adcock, 2003).

Sljedeći dokument koji propisuje obavezne mjere zaštite i očuvanja građe u hrvatskim knjižnicama jest *Pravilnik o zaštiti knjižnične građe* (2005). Osim općih propisa o mjerama zaštite koje se odnose na čitavi knjižnični fond (poput osiguravanja adekvatnih protuprovalnih, vatrodoljavnih i drugih sigurnosnih sustava, redovnog održavanja svih instalacija, obaveze donošenja *Plana mjera za slučaj opasnosti*, osiguravanja primjerenih mikroklimatskih uvjeta u prostorijama s građom, pravilnog načina pohrane, rukovanja građom, prenošenja na drugi medij te načina opremanja knjižnične građe zaštitnom ambalažom), pravilnik donosi i posebne propise vezane za popisivanje, evidentiranje, zaštitu, očuvanje i rukovanje zaštićenom građom iz fonda. Prema ovom se pravilniku zaštićenom građom smatra sva knjižnična građa koja ima (ili se pretpostavlja da ima) svojstvo kulturnog dobra, a kako u tu kategoriju ubrajamo i staru i rijetku građu, ti se propisi odnose i na nju. Također, ovaj pravilnik upućuje i na obavezu pridržavanja propisa iz *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* za građu koja ima (ili se pretpostavlja da ima) svojstvo kulturnog dobra. Nastavak ovog odlomka

donosi one propise iz *Pravilnika o zaštiti knjižnične građe* koji se posebice odnose na staru i rijetku građu. Pravilnik nalaže obavezu popisivanja zaštićene građe te dostavljanje popisa nadležnim tijelima, a postupak popisivanja zaštićene građe i uvjeti njezina korištenja trebali bi se urediti posebnim aktom knjižnice. Sva bi se osjetljiva građa trebala opremiti zaštitnom ambalažom izrađenom od trajnih materijala (košuljicama, mapama, ovitcima, neutralnim papirom, poliesterskom folijom, kutijama i sl.) koji ne sadrži sredstva za izbjeljivanje, kiseline, sumpor i lignin. Ako kemijski sastav korištene zaštitne ambalaže nije poznat, građa koja se u nju odlaže trebala bi se obložiti i neutralnim papirom, poliesterskom folijom ili, iznimno za građu većih dimenzija, neutralnom tkaninom. Također, za oblaganje kožnih i pergamentnih korica i korica zaštićene građe općenito, nije dozvoljeno korištenje zaštitnih folija koje se inače mogu koristiti za oblaganje korica novije uvezane građe radi njezine preventivne zaštite. Svi bi se nepripadajući umeci trebali odstraniti iz građe, a ako se to ne može učiniti jednostavnim zahvatom, potrebno je konzultirati konzervatora. Radi zaštite izvornika, za slučaj njegova uništenja i radi osiguravanja bolje dostupnosti, stariju je građu potrebno presnimiti na neki drugi i tehnološki stabilniji medij – time se dodatno osigurava očuvanje njezina intelektualnog sadržaja, a ustupanjem preslika na korištenje postiže se i bolja očuvanost izvornika koji se pritom ne izlažu i ne daju na korištenje te se smanjuje mogućnost njihova mehaničkog oštećenja. Općenito, preformatiranje se može izvršiti fotokopiranjem, digitalizacijom ili mikrofilmiranjem, a preporuka je odabrati mikrofilmiranje zbog pohrane, korištenja, umnažanja, razmjene, digitalizacije i standardiziranog postupka njegovog provođenja. Osim toga, sva bi se zaštićena građa obavezno trebala mikrofilmirati u dvije kopije (sigurnosnu i radnu) na srebrno-halogenom filmu, a za potrebe korisnika radna se kopija može skenirati ili kopirati na film ili papir. Nadalje, zaštićena se građa ne smije posuđivati i iznositi izvan prostora knjižnice. Izvornici se ne smiju davati na korištenje, osim u iznimnim slučajevima – za potrebe znanstvenog i istraživačkog rada ili realizacije posebnih i vrijednih studija, emisija, edicija i u slične opravdane svrhe. Pritom je potrebno ishoditi posebno dopuštenje za korištenje izvornika, a odluku o ustupanju izvornika na korištenje može donijeti ravnatelj ili voditelj knjižnice u dogovoru s konzervatorima ili konzervatorskim odjelom nadležnog ministarstva. Zaštićena se građa ne smije fotokopirati na neadekvatnim fotokopirnim uređajima, ali se na zahtjev korisnika može snimati na prikladnim aparatima konstruiranim za snimanje takve građe. Ako se zaštićena građa izlaže ili posuđuje za izlaganje, prethodno se obavezno mora

mikrofilmirati te se mora sastaviti ugovor o posudbi. Način njezina izlaganja mora biti u skladu s njezinim specifičnostima te mora biti prilagođen njezinoj veličini, obliku, vrsti i stanju očuvanosti, pri čemu je nužno:

- osigurati adekvatne sigurnosne mjere u izložbenom prostoru,
- osigurati izložbeni prostor s kontroliranim mikroklimatskim uvjetima, pri čemu bi relativna vlažnost zraka trebala iznositi 50 – 60%, temperatura zraka mora se održavati u vrijednosti 18 – 22°C, dok jačina rasvjete ne smije iznositi više od 500 *luxa*,
- koristiti vitrine za izlaganje izrađene od neprobojnog stakla i kemijski stabilnih materijala, te
- koristiti podloške za izlaganje i pripadajući pribor izrađene od kemijski stabilnih materijala, neutralnog kartona i folija.

Sljedeći zakon koji donosi propise vezane za staru i rijetku građu u knjižnicama jest *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* (2019). Zakonom su definirana područja knjižnične djelatnosti, a istaknuto je kako ona obuhvaća i „provođenje mjera zaštite knjižnične građe koja je kulturno dobro“ (Članak 6.). Međutim, ovaj zakon ne donosi detaljne propise vezane za postupanje s građom koja ima svojstvo kulturnoga dobra, već upućuje na druge nacionalne zakone i propise koji se tiču te teme. Zakon ističe kako se među kulturna dobra ubraja sljedeća građa iz fondova knjižnica:

Knjige i ostala tiskana građa (novine, časopisi, plakati i dr.) nastala do 1850. godine te sva rukopisna građa javnih knjižnica i knjižnica u sastavu pravnih osoba kojima su osnivači Republika Hrvatska i jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te pravne osobe u njihovu pretežitom vlasništvu imaju status kulturnog dobra, a katalozi ove knjižnične građe navedenih knjižnica sastavni su dio Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske koji se vodi u skladu sa zakonom kojim se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara. (Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, 2019, Članak 42.)

Prema *Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (2021), kulturna su dobra od interesa za Republiku Hrvatsku, uživaju njezinu zaštitu bez obzira na vlasništvo i predstavljaju nacionalno blago, a vlasnici kulturnih dobara odgovorni su za njihovo očuvanje i zaštitu te su njihov popis dužni prijaviti nadležnim tijelima. Svrha je njihove zaštite sljedeća:

- zaštita i očuvanje kulturnih dobara u neokrnjenom i izvornom stanju, te prenošenje kulturnih dobara budućim naraštajima,

- stvaranje povoljnih uvjeta za opstanak kulturnih dobara i poduzimanje mjera potrebnih za njihovo redovito održavanje,
- sprječavanje svake radnje kojom bi se izravno ili neizravno mogla promijeniti svojstva, oblik, značenje i izgled kulturnog dobra i time ugroziti njegova vrijednost,
- sprječavanje protupravnog postupanja i protupravnog prometa kulturnim dobrima te nadzor nad izvozom, iznošenjem, uvozom i unošenjem kulturnih dobara,
- uspostavljanje uvjeta da kulturna dobra prema svojoj namjeni i značenju služe potrebama pojedinca i općem interesu. (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, 2021, Članak 5.)

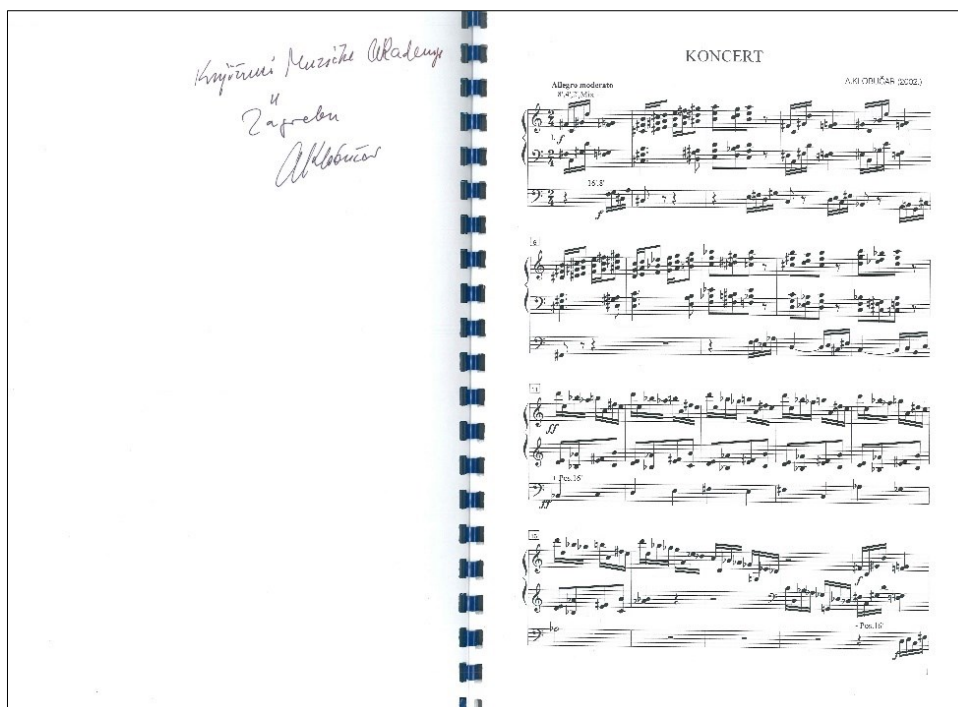
Postoje tri vrste kulturnih dobara: 1) pokretna, u koju spadaju stare i rijetke knjige, 2) nepokretna i 3) nematerijalna kulturna dobra. Osim starih i rijetkih knjiga, među pokretna kulturna dobra ubrajaju se i zbirke predmeta, dokumenti, pisma, rukopisi, arhivska građa, dokumentacija o kulturnim dobrima, uporabni predmeti i raznovrsna druga građa od povijesnog, umjetničkog, znanstvenog i antropološkog značaja koja se može pronaći i u knjižnicama. Kulturna se dobra upisuju u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*, a ona dobra koja su od najvećeg značenja za Republiku Hrvatsku upisuju se i u *Listu kulturnih dobara nacionalnog značenja*. Vlasnici kulturnih dobara obavezni su:

- postupati s kulturnim dobrom s dužnom pažnjom, a osobito ga čuvati i redovito održavati;
- provoditi mjere zaštite (...),
- o svim promjenama na kulturnom dobru, oštećenju ili uništenju, te o nestanku ili krađi kulturnog dobra, odmah, a najkasnije sljedećeg dana obavijestiti nadležno tijelo,
- dopustiti stručna i znanstvena istraživanja, tehnička i druga snimanja, kao i provedbu mjera tehničke zaštite,
- omogućiti dostupnost kulturnog dobra javnosti,
- očuvati cjelovitost zaštićene zbirke pokretnih kulturnih dobara. (Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, 2021, Članak 20.)

5. Zbirka RARA u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu

Zbirka RARA sadrži rukopisne i tiskane primjerke stare i rijetke građe te rukopise novijeg datuma. Trenutno broji preko 500 primjeraka građe, od čega većinu čini (pretežito rukopisna) notna građa. Osim utvrđenih autografa, u zbirci se nalazi i druga rukopisna građa za koju je procijenjeno da bi se trebala sačuvati (primjerice, zbog dopisanih bilješki, građa iz ostavština, neidentificirani rukopisi starijeg datuma i sl.). Utvrđenih je autografa oko 130, od čega većinu čine autografi hrvatskih skladatelja, a popis svih autografa iz zbirke dostupan je u novoj monografiji Akademije *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (Klajzner, 2022).

Uz primjerke tiskane i rukopisne knjižne građe, u zbirci se nalaze i dva primjerka sitnog tiska. Primjerci građe sitnog tiska pristigli su donacijama, a među njima su: program prvog nastupa baletnog ansambla Zagrebačke plesne pozornice održanog 24. 5. 1947. u Hrvatskom narodnom kazalištu te program trećeg društvenog koncerta naziva *Iz hrvatske muzičke prošlosti*, održanog 19. 12. 1935. u Hrvatskom glazbenom zavodu, a koji je priredio skladatelj i muzikolog Dragan Plamenac. Među knjižnom građom nalazimo razne tiskovine i rukopisnu građu – djela koja obrađuju glazbenu tematiku, popise, govore s predavanja, izvještaje o radu, inventarne knjige, kataloge i sl., dok među notnom građom nalazimo tiskovine, rukopisne prijepise te autografe skladbi za razne sastave. Osim originalnih rukopisa, u zbirci se čuvaju i fotokopije te ispisi računalnih rukopisa (autografa) novijeg datuma, s naknadno dopisanim posvetama i potpisima skladatelja. U novije doba, skladatelji često koriste suvremene računalne programe za pisanje nota, a ispisani se primjerci takvih skladbi također smatraju autografima. Pri kataložnoj se obradi takvih autografa u napomeni navodi kako se radi o računalnom rukopisu. Mnoge je takve primjerke autografa Knjižnica dobila na dar od samih skladatelja, a neki su preuzeti s ostavštinama i donacijama. Među takvim je primjercima i nekoliko autografa skladbi Anđelka Klojučara, a jedan od njih je prikazan na slici 8: autograf *Koncerta za orgulje* skladanog 2002., s dopisanom posvetom Knjižnici.

Slika 8. Primjer računalnog rukopisa: *Koncert za orgulje* Anđelka Klobučara

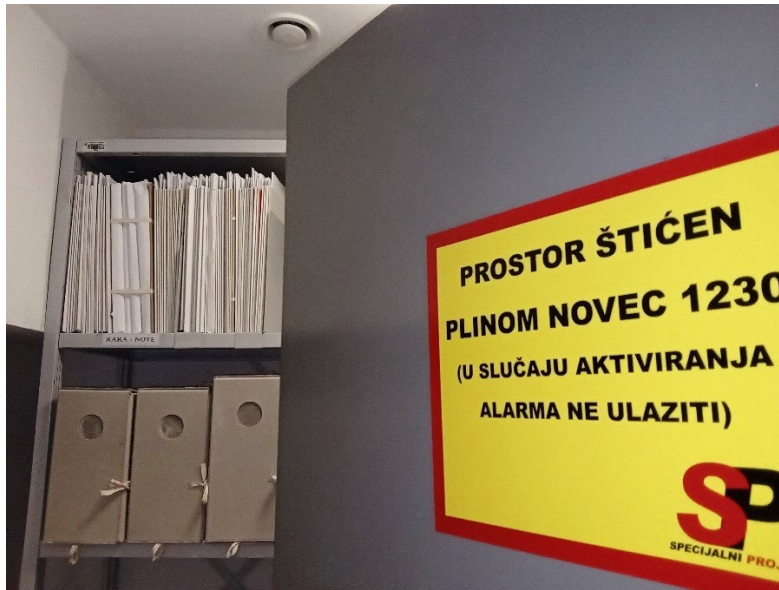
Primjerci stare i rijetke građe u fond su pristigli uglavnom darovima i otkupom od prijašnjih vlasnika i antikvarijata, a podaci o vremenu pristizanja nekih primjeraka i njihovim prijašnjim vlasnicima navedeni su u starim rukopisnim inventarnim knjigama koje su također uvrštene u zbirku RARA. U početku se primjerci stare i rijetke građe nisu odvojeno čuvali, a neki su (greškom) posuđeni i nikada nisu bili vraćeni – poput prethodno spomenutog primjera autografa skladbe *Vojenska pisen* Vatroslava Lisinskog. Kako se inventarne knjige u početku nisu uredno vodile i u njima nedostaju mnogi podaci (poput godine izdavanja i izdavača, nije naznačeno radi li se o rukopisnoj ili tiskanoj građi, autografu ili prijepisu i sl.), a dio građe s vremenom je i otpisan, danas ne možemo u potpunosti rekonstruirati popis svih primjeraka stare i rijetke te rukopisne građe koje je Knjižnica ikada posjedovala.

Stara i rijetka građa počela se sustavno izdvajati iz ostatka fonda i odvojeno čuvati tek u vremenu kada se Knjižnica nalazila u Berislavićevoj ulici (1981. – 2014.). Međutim, nije poznat podatak od koje je godine započelo sustavno izdvajanje takve građe, a time i oformljavanje zbirke RARA. U tom je periodu u Knjižnicu pristigao stari otpisani sef iz vlasništva Akademije kojeg su djelatnice Knjižnice preuzele i iskoristile za pohranu zaštićene građe – najstarijih i rijetkih tiskovina te vrijedne rukopisne građe,

uključujući autografe, ali i prijepise skladbi za koje se sumnjalo da se radi o autografima, neidentificirane rukopise starijeg datuma koji su pristigli s donacijama te prijepise skladbi koje nisu bile izdane ili se do tih izdanja nije moglo doći. Iako u to vrijeme niti u spremištu za ostalu građu iz fonda nisu postojali uređaji za kontrolu mikroklimatskih uvjeta, stara i rijetka građa čuvala se zatvorena u sefu i u neadekvatnim uvjetima. Međutim, barem se uspostavio bolji nadzor nad njezinim korištenjem i zaštitom od neovlaštenog pristupa. Porastom svijesti o važnosti očuvanja tih primjeraka počela se voditi veća briga o njihovoj zaštiti i nastojalo se pažljivo rukovati takvom građom, a njezina posudba nije bila moguća.

Zbirka RARA oformila se i službeno nakon preseljenja Knjižnice u novu zgradu Akademije. Za njezinu je pohranu osigurana posebna soba veličine tri kvadratna metra, a nalazi se unutar spremišta. S ciljem što dužeg očuvanja primjeraka građe i osiguravanja optimalnih uvjeta za njihovu pohranu, u cijelom se spremištu temperatura i relativna vlaga zraka održavaju u propisanim vrijednostima i u skladu s preporukama. U Knjižnici se mikroklimatski uvjeti održavaju unutar onih vrijednosti koje osiguravaju da prostorija nije ni prevruća, ni presuha ni prevlažna, a u skladu su s IFLA-inim preporukama (Adcock, 2003) te *Pravilnikom o zaštiti knjižnične građe* (2005): temperatura u spremištu održava se na 18 – 20°C, dok vrijednost relativne vlage iznosi oko 55%.

Soba za pohranu i čuvanje građe iz zbirke RARA ima i posebne sustave i mehanizme zaštite u slučaju izbijanja požara: vatrodjavni sustav, sustav za gašenje požara plinom te metalna protupožarna ulazna vrata. Ovo je jedina prostorija u zgradi koja ima ugrađen sustav plinskog gašenja požara, za razliku od ostatka spremišta u kojem je ugrađen sprinkler sustav za gašenje požara vodom. Ovaj se sustav primjenjuje kako se građa tijekom gašenja požara ne bi dodatno oštetila u doticaju s vodom – što bi se dogodilo u slučaju izbijanja požara u ostatku spremišta. Slika 9. prikazuje ulaz u prostoriju za pohranu građe iz zbirke RARA.

Slika 9. Ulaz u prostoriju za pohranu zbirke RARA

Stara i rijetka građa čuva se u zaštitnoj ambalaži (fasciklima, arhivskim košuljicama i arhivskim kutijama) te se odlaže na metalne police. Opremanje čitave zbirke zaštitnom ambalažom trenutno je u tijeku, a najprije je opremljena ona najugroženija i najvrjednija građa – najstarije tiskovine i rukopisi. Kako se zbog ograničenih financijskih sredstava i visoke cijene proizvoda čitava zbirka trenutno ne može opremiti i kvalitetnim fasciklima izrađenim od materijala arhivske kakvoće, rukopisna se građa čuva u „običnim“ kartonskim fasciklima. Kako ne bi došli u direktan doticaj s fasciklima, rukopisi se prethodno oblažu beskiselinskim arhivskim košuljicama. Također, prilikom obrade građe uklanja se sva neadekvatna zaštitna ambalaža i nepripadajući umeci – spjalice, komadi papira, straničnici i ostali predmeti. Od popratnih se materijala preuzetih s građom čuvaju samo važne bilješke bivših vlasnika ili autora, popratni tekstovi i sl.

U nastavku rada slijedi sažeti prikaz sadržaja zbirke, uz osvrt na nekoliko primjeraka građe koji su odabrani kao reprezentativni i značajniji primjerci iz zbirke RARA: najstarije tiskovine i najstarija domaća izdanja, najstariji primjerak rukopisne građe te najstariji autografi domaćih skladatelja.

5.1. Tiskovine

U zbirci RARA čuvaju se brojni primjerci tiskane knjižne i notne građe. Osim prethodno spomenutih izvještaja o radu matične ustanove te nekoliko izvještaja o radu njezinih prethodnica (Glazbene škole Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda, Konzervatorija Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda u Zagrebu te Hrvatske zemaljske glazbene škole u Zagrebu), među tiskanim knjigama u zbirci nalazimo i djela o glazbi te priručnike i djela s područja teorije glazbe. Zastupljeni su pretežito strani autori, a djela su pisana na njemačkom, češkom, latinskom, talijanskom i hrvatskom jeziku. Među tiskanom notnom građom nalazimo djela za razne instrumente i sastave, klavirske izvratke, vokalne partiture, partiture i dionice skladbi pretežito stranih autora. Za potrebe je ovog rada u nastavku izdvojeno nekoliko primjeraka značajnije građe: tri općenito najstarija primjerka građe iz zbirke, a koji ujedno čine svu tiskanu građu nastalu do kraja 17. stoljeća, te primjerci dviju najstarijih domaćih tiskovina iz zbirke, a koje ujedno čine sve domaće tiskovine nastale do kraja 18. stoljeća. Te su granične godine odabrane iz dva razloga: s jedne strane zato što se time zahvaća dovoljan broj reprezentativnih i najvrjednijih primjeraka građe iz fonda koje bi svakako trebalo istaknuti, a s druge strane zato što bi se odabirom neke druge granične godine njihov broj višestruko uvećao. Osim toga, za mnoge se primjerke iz 18. i prve polovice 19. stoljeća ne može sa sigurnošću utvrditi godina njihova nastanka, a za neke se pobliže ne može odrediti niti okvirna. Pri obradi stare i rijetke građe koja nema navedenu godinu izdavanja ili tiskanja, djelatnice se služe raznim izvorima u potrazi za točnom ili okvirnom godinom njezina nastanka – ponekad se godina može okvirno odrediti s obzirom na poznate podatke o godini nastanka djela i njegovih izdanja, ali i godine djelovanja navedenog tiskara i izdavača, stare izdavačke serijske brojeve na građi i sl. Međutim, kod nekih se primjeraka nije uspjela utvrditi niti okvirna godina nastanka te se vode kao „tiskovine iz 18. stoljeća“ ili „tiskovine s početka 19. stoljeća“ i sl., stoga ih nije moguće precizno uvrstiti u redoslijed primjeraka građe po starosti.

Uz ove bi svakako trebalo spomenuti i neke od kasnijih i značajnijih djela iz zbirke RARA, čiji su primjerci nastali do 1850.: primjerice, izdanje djela *Versuch einer Anweisung die Flöte traversiere zu spielen* Johanna Joachima Quantza iz 1780., *Tagebuch einer Musikalischen Reise* Charlesa Burneyja iz 1772., *Il Musicco Testore*

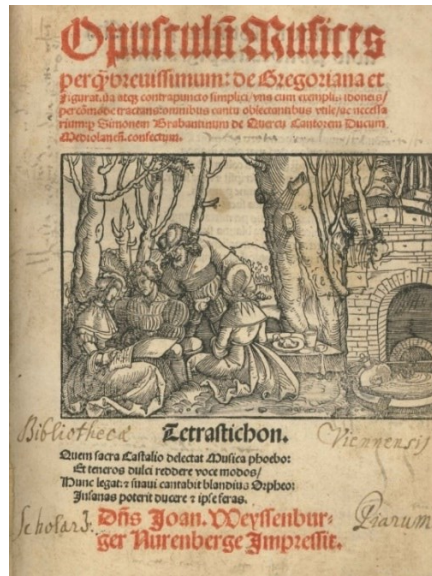
Zaccarie Teva iz 1706. itd. Svaka je jedinica građe iz ove zbirke na neki način posebna, značajna i vrijedna pažnje.

Najstariji primjerak tiskane građe iz zbirke RARA je *Opusculum musices perquam brevissimum : de Gregoriana et figurativa atque contrapunto simplici una cum exemplis idoneis per commode tractans : omnibus cantu oblectantibus utile ac necessarium* – djelo s područja teorije glazbe autora Simona de Quercua, teoretičara glazbe s kraja 15. stoljeća. Osim teksta, knjiga sadrži i brojne notne primjere te nekoliko ilustracija. Naslovna je stranica ovog primjerka prikazana na slici 10. U impresumu stoji kako je primjerak tiskan u Nürnbergu kod Johanna Weysenburgera, a podatak o godini izrade naveden je na posljednjoj stranici. Primjerak datira iz 1513. i u relativno dobrom je stanju, no na njemu su vidljiva određena mehanička i oštećenja prouzročena vlagom i plijesni, ali i dotrajalošću samog papira. Prema podacima iz inventarne knjige, primjerak je 3. 11. 1953. otkupljen od „D. i R. Arhanić“ iz Zagreba.

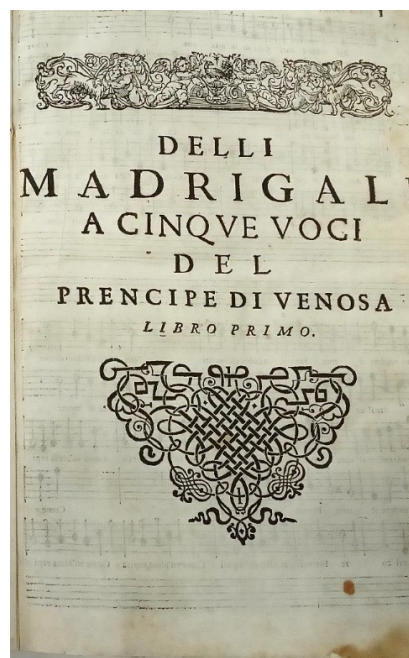
Od istih je osoba istog datuma otkupljen i sljedeći primjerak iz zbirke RARA: *Partitura delli sei libri de' madrigali a cinque voci* talijanskog skladatelja Carla Gesualda, jedan od iznimno rijetkih sačuvanih primjeraka prvog izdanja partiture Gesualdovih šest knjiga madrigala. U relativno dobrom je stanju, ali su i na njemu vidljiva oštećenja prouzrokovana vlagom i plijesni. Primjerku iz zbirke RARA nedostaje glavna naslovna stranica te započinje naslovnom stranicom prve od šest knjiga madrigala, prikazanom na slici 11. Impresum je smješten na posljednjoj stranici partiture, a iz njega saznajemo da je primjerak izrađen u Genovi 1613. te se navodi ime tiskara i izdavača Giuseppea Pavonija. Primjerak je uvezan u kožni uvez, što je vjerojatno učinjeno naknadno i pritom nije uvezana naslovna stranica – na rubu susjednih listova uz uvez nisu vidljiva nikakva oštećenja i preostali komadići papira koji bi se tu vjerojatno našli da je list naknadno odstranjen. U inventarnoj je knjizi također naveden podatak o otkupu od „D. i R. Arhanić“, a prema Stojanović (2010), radi se o profesorici francuskog i njemačkog jezika Ruži Arhanić i njezinom bratu, klasičnom filologu Đuri Arhaniću, koji su se inače bavili kolekcionarstvom. Međutim, nije poznato kako su oni došli u posjed tih primjeraka.

Posljednji je primjerak jedne od najstarijih tiskovina iz zbirke *Češki kancional* iz 1687., a njegova je prva stranica prikazana na slici 12. Primjerak je u lošem stanju, vidljiva su mehanička oštećenja i oštećenja prouzrokovana vlagom, a njegove su se korice gotovo posve odvojile od knjižnog bloka. U inventarnoj je knjizi navedeno kako je

primjerak za 1.100 dinara kupljen u Znanstvenom antikvarijatu u Zagrebu 7. 5. 1954., uz napomenu „Plsen, 1678 [sic], manjka naslovna strana“. Na prvoj je stranici dopisano ime bivšeg vlasnika ovog primjerka, Richarda Krestina.

Slika 10. Naslovna stranica knjige *Opusculum musices* Simona de Quercua

Slika 11. *Partitura delli sei libri de' madrigali a cinque voci* Carla Gesualda: naslovna stranica prve knjige madrigala

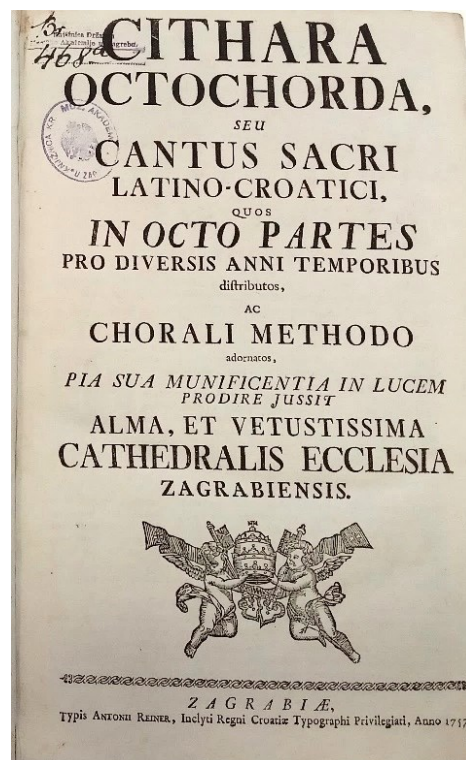

Slika 12. Prva stranica Češkog kancionala

Najstarije su hrvatske tiskovine u zbirci RARA dva primjerak trećeg izdanja zbornika *Cithara octochorda, seu cantus sacri latino-croatici, quos in octo partes pro diversis anni temporibus distributos, ac choralis methodo adornatos, pia sua munificentia in lucem prodire jussit alma, et vetustissima cathedralis ecclesia Zagradiensis* iz 1757., a slika 13. prikazuje naslovnu stranicu jednog od njih. *Cithara octochorda* predstavlja prvi i najopsežniji tiskani zbornik pjesama na latinskom jeziku i kajkavskom narječju hrvatskog jezika namijenjenih pučkom i zborskom pjevanju. Objelodanjena su tri izdanja: 1701. i 1723. u Beču te 1757. u Zagrebu, a zagrebačko je izdanje tiskano u tiskari Antuna Reinera. Oba su primjerka iz zbirke RARA u dobrom stanju, a na njima su također vidljivi tragovi oštećenja uzrokovanog plijesnim i vlagom. Iako primjerci nisu istovremeno pristigli u fond, u staroj rukopisnoj inventarnoj knjizi postoji samo jedan zapis za oba primjerka, pri čemu su im dodijeljeni isti inventarni brojevi uz oznake „a“ i „b“ u nastavku. U polje za unos bilježaka naknadno je unesena napomena „2. svezak nabavljen 1936“, što se odnosi na drugi primjerak, dok je prvi primjerak vjerojatno nabavljen do kraja 1925. Po završetku popisa u inventarnoj knjizi dopisani su potpisi nadležnih osoba te datum kontrole i predaje inventarne knjige na ovjeru, 9. 12. 1925., što znači da je prvi primjerak morao biti nabavljen ranije.

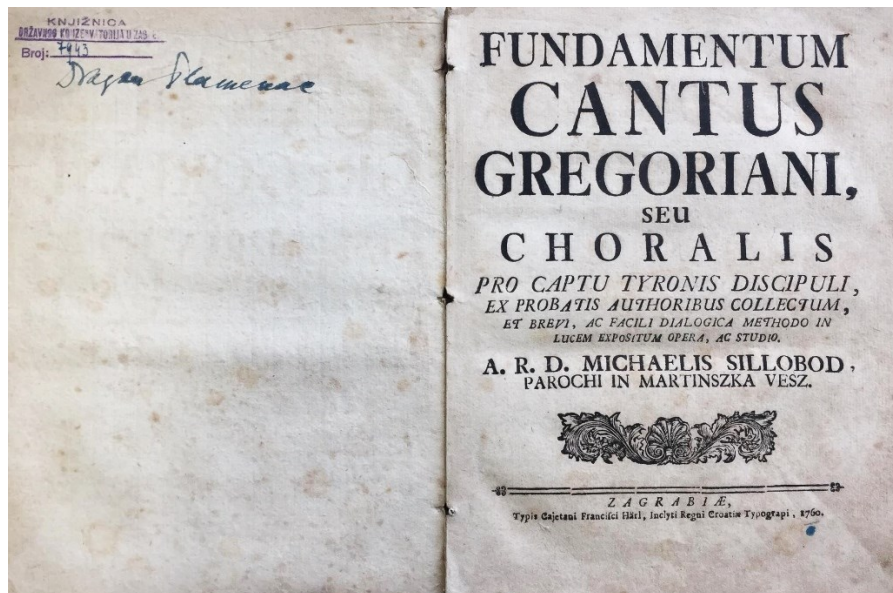
Među najstarijim se hrvatskim tiskovinama u zbirci nalazi i primjerak izdanja glazbenog priručnika o osnovama gregorijanskog ili koralnog pjevanja iz 1760.: *Fundamentum*

cantus gregoriani, seu choralis : pro captu tyronis discipuli, ex probatis authoribus collectum, et brevi, ac facili dialogica methodo in lucem expositum opera, ac studio Mihalja Šiloboda Bolšića, koji je u Zagrebu tiskao Cajetani Francisci Härl. Prema podacima u inventarnoj knjizi, ovaj je primjerak prethodno bio u vlasništvu Dragana Plamenca, što se vidi i po potpisu na primjerku prikazanom na slici 14. Međutim, nije navedeno je li primjerak darovan ili otkupljen te kada je bio predan Knjižnici. Primjerak je u lošijem stanju, a na njemu su također vidljiva oštećenja uzrokovana vlagom i plijesni.

Slika 13. Naslovna stranica trećeg izdanja *Cithare octochorde*

Slika 14. *Fundamentum cantus gregoriani, seu choralis* Mihalja Šiloboda Bolšića: primjerak iz vlasništva Dragana Plamenca

5.2. Rukopisi

Zbirka sadrži nekoliko primjeraka rukopisnih knjiga te pozamašnu količinu rukopisne notne građe. Osim rukopisnih inventarnih knjiga Knjižnice, među knjigama nalazimo i druge popise, tekstove s područja povijesti glazbe i govore s predavanja, djela s područja teorije glazbe Vatroslava Lisinskog (*Theorie von Tonsetzkunst* i *Einleitung in die Harmonielehre*), bilježnice iz zbirke Svetislava Stančića s prijevodima odabranih poglavlja djela s područja metodike nastave i tehnike sviranja klavira te raznu drugu građu. S druge strane, među notnom se građom nalaze brojni autografi od kojih su najbrojniji oni Ivana pl. Zajca i Anđelka Klobučara, ali i Ive Lhotke-Kalinskog (koji su nedavno predani Knjižnici kao dio njegove ostavštine, a u trenutku pisanja ovog rada još nisu bili obrađeni). Knjižnica posjeduje i po nekoliko primjeraka autografa skladbi Frana Lhotke, Dore Pejačević, Bogomira Kačerovskog, Stjepana Šuleka, Božidara Kunca, Milka Kelemena, Borisa Papandopula, Krste Odaka i drugih skladatelja. U nastavku slijedi kratak osvrt na odabrane primjerke iz zbirke: najstariji primjerak rukopisne građe te primjerke najstarijih autografa skladbi hrvatskih skladatelja.

Najstariji je primjerak rukopisne građe dominikanski procesional, liturgijska knjiga manjeg formata koja sadrži napjeve i molitve za obred procesije. Primjerak datira iz sredine 17. stoljeća i sadrži napjeve pisane crnom kvadratnom notacijom, a na kraju

su dopisani i dodaci iz 18. stoljeća. Prema podacima iz inventarne knjige, primjerak je kupljen u Znanstvenom antikvarijatu u Zagrebu, a datum kupnje nije poznat. Kako se primjerak ne spominje niti u sačuvanim tiskanim popisima građe iz fonda i biltenima prinova s kraja 30-ih godina, možemo pretpostaviti da je nabavljen nakon 1940. Primjerak je u relativno dobrom stanju, ali su na njemu također vidljivi tragovi oštećenja prouzrokovanog vlagom i dotrajalošću papira. Na slici 15. prikazana je prva stranica procesionala.

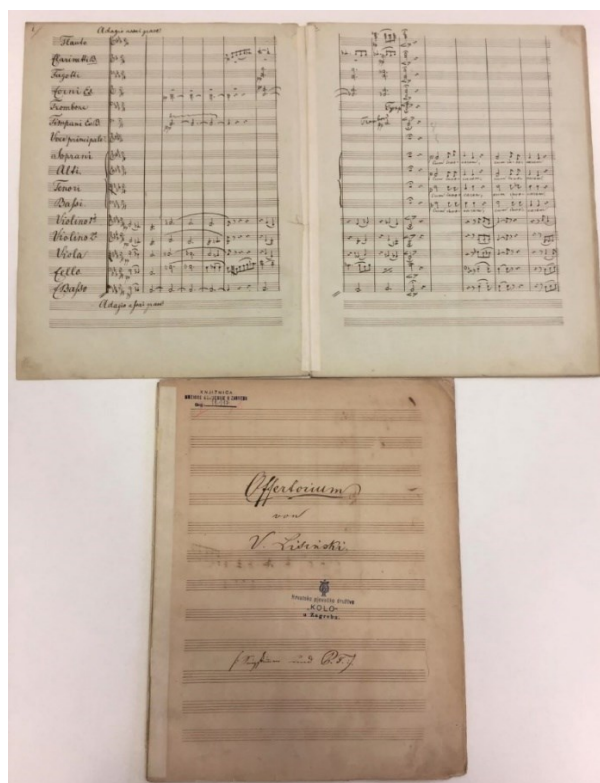
Među najstarijim su autografima skladbi hrvatskih skladatelja oni Vatroslava Lisinskog, Ivana pl. Zajca i Franje Serafina Vilhara-Kalskog. Najstariji su oni Vatroslava Lisinskog: partitura i vokalna partitura skladbe *Offertorium*, skladane u Zagrebu 1852. Rukopisi su ispisani crnom tintom na notnom papiru i dobro su očuvani. Na primjercima je žig Hrvatskog pjevačkog društva „Kolo“, ali u napomeni u inventarnoj knjizi nije navedeno tko ih je predao Knjižnici – navedena je napomena „iz ostavštine Kola“. Prve dvije stranice partiture i naslovna stranica vokalne partiture prikazane su na slici 16.

Najbrojniji su autografi Ivana pl. Zajca, a Knjižnica ih posjeduje ukupno 23. Većinu čine neuvezani rukopisi kraćih djela za glas i klavir, ispisani su crnom tintom na notnom papiru i nemaju navedenu godinu izrade. Među autografima nalazimo i partituru orkestralnog djela *Rapsodia Fiumana* op. 731, koja je u fond pristigla 13. 12. 1940. Primjerak je uvezan i većeg je formata, ispisan crnom tintom na notnom papiru, a njegova je naslovna stranica prikazana na slici 17. U zbirci se čuva i uvezani rukopis triju partitura: djela *Pater noster* op. 782, *Hymna Sv. Cecilije* op. 759 te *Salmo 31 di Davide* op. 766, također ispisanih crnom tintom na notnom papiru, za koje nije poznat datum pristizanja u fond. Svi su primjerci Zajčevih autografa dobro očuvani, a u planu je i njihova digitalizacija.

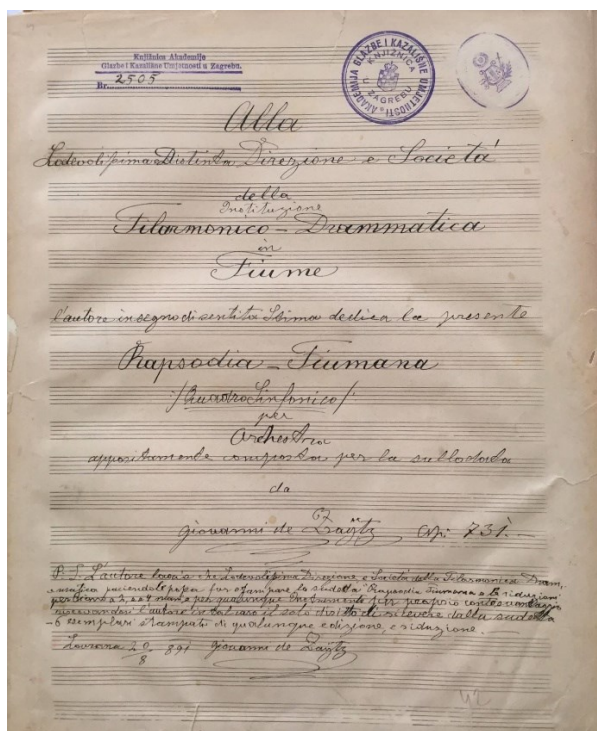
U zbirci RARA čuvaju se i tri autografa skladbi za klavir Franje Serafina Vilhara-Kalskog: *Vilinski zvuci*, *Balada* i *Sonata* op. 315. Ispisani su crnom tintom na notnom papiru, uvezani su i dobro očuvani, a datum njihova pristizanja u fond nije poznat. Uz primjerak skladbe *Vilinski zvuci* priloženo je i pismo, prikazano na slici 18. uz prvu stranicu autografa. Naslovna stranica autografa prikazana je na slici 19., a na njoj stoji posveta Mariji Jelki Turković i dr. Eugenu Winkleru u povodu njihova vjenčanja. Popratno je pismo sastavljeno u Karlovcu, 21. 7. 1883.

Slika 15. Prva stranica dominikanskog procesionala iz sredine 17. stoljeća

Slika 16. *Offertorium* Vatroslava Lisinskog, autograf

Slika 17. Rapsodia Fiumana Ivana pl. Zajca, autograf

Vaši blagorodje!

Uzdajući se, ovu skladbu kao mali gošti dubokog počitanja Vašemu blagorodju pokloniti, bliću iz dna srca:

Živio Bog presretne novoženčane!

Ja najponizivijim slavanjem Vašeg blagorodja poštani sluga

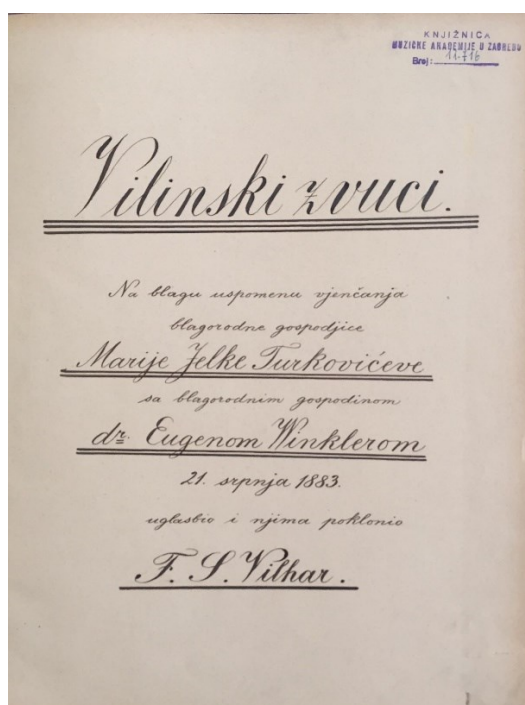
U Karlovcu
21. srpnja 1883.

F. Vilhar
skladatelj.

Vilinski zvuci
Andante.
Glasovir.

Slika 18. Vilinski zvuci Franje Serafina Vilhara-Kalskog, autograf: prva stranica i popratno pismo skladatelja

Slika 19. *Vilinski zvuci* Franje Serafina Vilhara-Kalskog, autograf: naslovna stranica

6. Digitalizirana građa iz zbirke RARA

Iako bi se čitava zbirka RARA što prije trebala digitalizirati, do sada je digitaliziran tek manji broj primjeraka građe: izvještaji o radu Akademije i njezinih prethodnica iz razdoblja 1900. – 1940., prethodno spomenuti tiskani popis knjižnične građe iz 1938., zatim *Nastavni plan, nastavni program i pravilnik o ispitima na Muzičkoj akademiji u Zagrebu* iz 1954., *Naukovna osnova propisana na Drž. Muzičkoj akademiji u Zagrebu za nižu i srednju školu* (cjenik knjižare St. Kugli koji sadrži popis literature za nastavu violine u školskoj godini 1937. – 1938.) te *Naukovna osnova za sva glazbala propisana na Akademiji glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu* (cjenik knjižare St. Kugli iz 1940. koji sadrži popis nastavne literature, glazbenih instrumenata i drugih materijala potrebnih studentima). Digitalizirano je ukupno 25 izvještaja o radu, a među njima su: izvještaj Glazbene škole Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda (iz 1900.), Konzervatorija Hrvatskog zemaljskog glazbenog zavoda u Zagrebu (sva godišta 1917. – 1920.), Hrvatske zemaljske glazbene škole u Zagrebu (iz 1921.), Kraljevskog konzervatorija u Zagrebu (iz 1922.), Kraljevske muzičke akademije u Zagrebu (sva godišta 1923. – 1926.), Državne muzičke akademije u Zagrebu (sva godišta 1927. –

1939.) te Akademije glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu (1940.). Digitalizirana je građa dostupna u *Digitalnom repozitoriju Muzičke akademije* te u *Virtualnoj zbirci Sveučilišta u Zagrebu – Vizbi.UNIZG*, a svi su sadržaji u otvorenom pristupu. Digitaliziranoj se građi iz zbirke *Vizbi.UNIZG* može pristupiti putem adrese <https://unizg.eindigo.net/?pr=I&mrf%5B10182%5D%5B29536%5D=a>.

Knjižnica je svoj mali doprinos dala i *Topoteci Sveučilišta u Zagrebu*, a među digitaliziranim se građom nalazi jedan primjerak iz zbirke RARA: rukopis *Uspavanke* Petra Turkulina, skladbe za klavir skladane 1941. „u njemačkom ratnom zarobljeničtvu“. Među ostalom se digitaliziranim građom u Topoteci nalazi i građa iz osobnih fondova, poput diplome Ivana Pinkave te rukopisne poruke pijanistice Olge Schulz-Granitz upućene Svetislavu Stančiću 19. 7. 1915., s pozivom da toga dana dođe k njoj jer bi ga „grofica Pejascevich rado čula svirati“. Digitalizirana je građa također u otvorenom pristupu, a može joj se pristupiti putem adrese https://unizg.topoteka.net/#ipp=100&p=1&searchterm=muzi%C4%8Dka%20akademija&t=1%2C2%2C3%2C4%2C5%2C6%2C7&sf=chk_docname%2Cchk_mainkeywords%2Cchk_subkeywords&vp=false&sort=publish_date&sortdir=desc.

Zaključak

Knjižnica posjeduje mnogo unikatnih i rijetkih primjeraka rukopisne i tiskane stare i rijetke građe koja čini djelić mozaika hrvatske kulturne baštine. Očuvanje i zaštita građe iz ove zbirke od velikog je interesa za Knjižnicu i njezinu matičnu ustanovu, muzikologe i širu zajednicu, a Knjižnica na tome aktivno radi te nastoji osigurati adekvatnu razinu njezine zaštite. Iako većina građe iz zbirke do sada nije digitalizirana ili mikrofilmirana, nužno je što prije provesti digitalizaciju kako bi se izvornici i njihov intelektualni sadržaj dodatno zaštitili.

Ova iznimno vrijedna zbirka uvelike obogaćuje ukupnu vrijednost cjelokupnog fonda Knjižnice. Mnogim primjercima predstoji detaljnija analiza, a mogu poslužiti za razna muzikološka istraživanja, edukaciju te izradu studentskih seminarskih i diplomskih radova. Iako je jedna od glavnih svrha i zadaća Knjižnice prikupljanje i ustupanje na korištenje građe za potrebe nastave na Akademiji, sva je građa iz fonda, pa tako i ona iz zbirke RARA, na raspolaganju i vanjskim korisnicima te svima zainteresiranima: znanstvenicima, istraživačima, glazbenicima i ljubiteljima glazbe.

Literatura

Adcock, E. P. (2003). *IFLA-ina načela za skrb i rukovanje knjižničnom građom*.

Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Akademija glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu. (1940). *Izveštaj za školsku godinu 1939.-40*. S. I.: Akademija glazbe i kazališne umjetnosti u Zagrebu.

Čizmić Grbić, A. (2022). Javna izvedbena djelatnost Muzičke akademije. U S. Kiš Žuvela i I. Ćurković (ur.), *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (str. 281-288). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.

Državna muzička akademija u Zagrebu. (1937). *Izveštaj za škol. god. 1936-37*. S. I.: Državna muzička akademija u Zagrebu.

Državna muzička akademija u Zagrebu. (1938a). *Izveštaj za škol. god. 1937-38*. S. I.: Državna muzička akademija u Zagrebu.

Državna muzička akademija u Zagrebu. (1938b). *Knjižnica koncem školske god. 1937-38*. S. I.: Državna muzička akademija u Zagrebu.

Državna muzička akademija u Zagrebu. (1939). *Izveštaj za škol. god. 1938-39*. S. I.: Državna muzička akademija u Zagrebu.

International Federation of Library Associations and Institutions. (1995). *ISBD (A) : međunarodni standardni bibliografski opis starih omeđenih publikacija (antikvarnih)* (1. hrvatsko izd.). Zagreb: Hrvatsko bibliotekarsko društvo i Nacionalna i sveučilišna biblioteka.

Jurić, Š. (1993). Stara i rijetka građa. U T. Katić (ur.), *Seminar Standardiziranje kataložne obrade stare i rijetke tiskane građe : Zagreb, 10-11. prosinca 1992*. (str. 1-12). Zagreb: Nacionalna i sveučilišna biblioteka.

Katić, T. (s. a.). Program zaštite i očuvanja knjižnične građe koja ima svojstvo kulturnog dobra : prijedlog. *Sveučilišna knjižnica u Splitu*. Preuzeto 15. 7. 2022. s <https://www.svkst.unist.hr/wp-content/uploads/2018/09/program-za%20a1tite-i-o%20duvanja-knji%20beni%20dne-gra%2091e-koja-ima-svojstvo-kulturnog-dobra.pdf>

- Katić, T., Klarin, S., Seiter-Šverko, D., Obhodaš, A. i Bukovac, D. (2007). *Smjernice za odabir građe za digitalizaciju : radna verzija*. Zagreb: Ministarstvo kulture Republike Hrvatske. Preuzeto 15. 7. 2022. s https://www.academia.edu/7038042/Smjernice_za_odabir_gra%C4%91e_za_digitalizaciju_Tinka_Kati%C4%87_Sofija_Klarin_Amir_Obho%C4%91a%C5%A1_Dragan_Bukovac_Dunja_Seiter-%C5%A0verko_2007
- Kiš Žuvela, S. (2022a). 100 godina glazbe na Muzičkoj akademiji Sveučilišta u Zagrebu. U S. Kiš Žuvela i I. Ćurković (ur.), *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (str. 13-23). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.
- Kiš Žuvela, S. (2022b). Nazivi ustanove od ak. god. 1921./1922. do ak. god. 2021./2022. U S. Kiš Žuvela i I. Ćurković (ur.), *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (str. 24). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.
- Klajzner, I. (2022.) Autografi koji se čuvaju u Knjižnici Muzičke akademije. U S. Kiš Žuvela i I. Ćurković (ur.), *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (str. 354-367). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.
- Kovačević, K. (1981). Povijest Muzičke akademije u Zagrebu : prvo razdoblje do 1970. godine. U K. Kos (ur.), *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981 : spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka* (str. 7-13). Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu.
- Kraljevski konzervatorij u Zagrebu. (1922). *Izvještaj Kr. konzervatorija u Zagrebu za školsku godinu 1921. – 1922*. S. I.: Kraljevski konzervatorij u Zagrebu.
- Majer-Bobetko, S. (1981). Biblioteka. U K. Kos (ur.), *Muzička akademija u Zagrebu 1921-1981 : spomenica u povodu 60. godišnjice osnutka* (str. 91-100). Zagreb: Muzička akademija u Zagrebu.
- Mežnarić Karafin, A. (2011). O knjižnici. U E. Krpan (ur.), *Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu : 90 godina* (str. 253-256). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu.

- Pravilnik o zaštiti knjižnične građe, Narodne novine, 52/2005 (2005). Preuzeto 20. 7. 2022. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2005_04_52_1001.html
- Radovinović, Ž. (2022). Knjižnica Muzičke akademije. U S. Kiš Žuvela i I. Ćurković (ur.), *100 godina glazbe: učenjem, stvaranjem, istraživanjem* (str. 345-351). Zagreb: Muzička akademija Sveučilišta u Zagrebu).
- Stojanović, K. (2010). *Madrigali Carla Gesualda da Venose* (Diplomski rad). Muzička akademija, Zagreb, Sveučilište u Zagrebu.
- Vukadin, A. (2021). Upute za opis starih i rijetkih knjiga i rukopisa. *Portal matične djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj*. Preuzeto 10. 7. 2022. s <http://maticna.nsk.hr/wp-content/uploads/2021/11/UPUTE-ZA-OPIS-STARIH-I-RIJETKIH-KNJIGA-I-RUKOPISA.pdf>
- Vukić, K. (2016). Primjena objedinjenog izdanja ISBD-a na opis stare knjige u odnosu na specijalizirani standard ISBD(A). *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 59(1/2), 311-352. Preuzeto 10. 7. 2022. s <https://hrcak.srce.hr/178476>
- Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, Narodne novine, 17/19 (2019). Preuzeto 25.7.2022. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_02_17_356.html
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara : pročišćeni tekst zakona, Narodne novine, 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14 , 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20 i 117/21 (2021). Preuzeto 25. 7. 2022. s <https://zakon.hr/z/340/Zakon-o-za%C5%A1titi-i-o%C4%8Duvanju-kulturnih-dobara>

Popis slika

- Slika 1. Djelatnice Veronika Novosel i Ana Gotovac u Knjižnici u Hrvatskom glazbenom zavodu (digitalna reprodukcija fotografije iz vlasništva Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, autor i godina nastanka fotografije nisu poznati; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 2. Prva stranica inventarne knjige knjižnice Kraljevskog konzervatorija (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 3. Spremište s kompakthusima (autor i vrijeme nastanka fotografije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 4. Građa iz ostavštine Ive Lhotke-Kalinskog (digitalna reprodukcija dijela jedinica građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 5. Građa iz ostavštine Ivana Pinkave (digitalna reprodukcija dijela jedinica građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 6. Dio izložbe o Svetislavu Stančiću (autor i vrijeme nastanka fotografije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 7. Fotoalbum Zinke Kunc (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 8. Primjer računalnog rukopisa: *Koncert za orgulje* Anđelka Klobučara (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 9. Ulaz u prostoriju za pohranu zbirke RARA (autor i vrijeme nastanka fotografije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)

- Slika 10. Naslovna stranica knjige *Opusculum musices* Simona de Quercua (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 11. *Partitura delli sei libri de' madrigali a cinque voci* Carla Gesualda, prvo izdanje partiture: naslovna stranica prve knjige madrigala (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 12. Prva stranica *Češkog kancionala* (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 13. Naslovna stranica trećeg izdanja *Cithare octochorde* (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 14. *Fundamentum cantus gregoriani, seu choralis* Mihalja Šiloboda Bolšića: primjerak iz vlasništva Dragana Plamenca (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 15. Prva stranica dominikanskog procesionala iz sredine 17. stoljeća (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 16. *Offertorium* Vatroslava Lisinskog, autograf (digitalna reprodukcija dijela jedinica građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 17. *Rapsodia Fiumana* Ivana pl. Zajca, autograf (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)

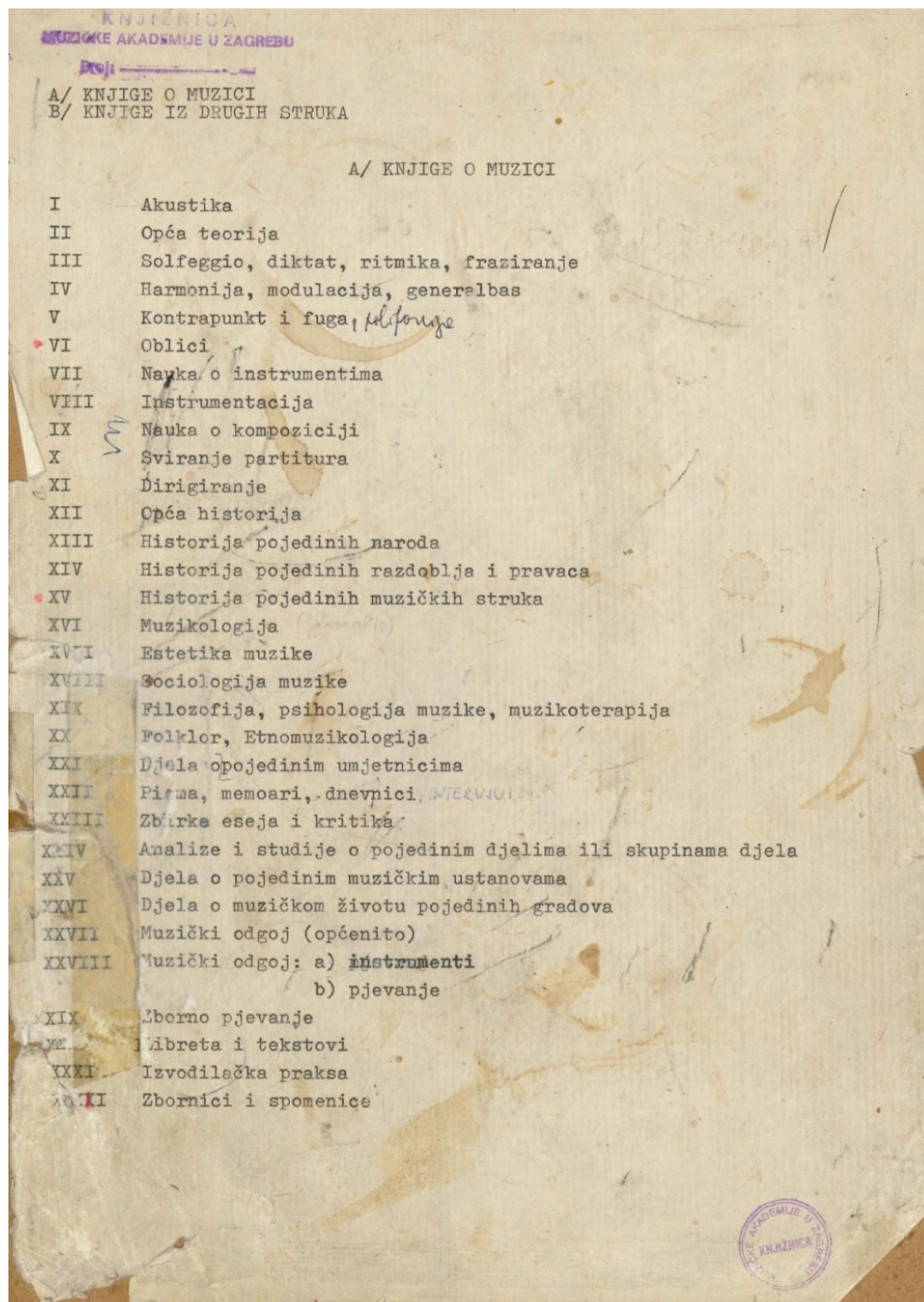

- Slika 18. *Vilinski zvuci* Franje Serafina Vilhara-Kalskog, autograf: prva stranica i popratno pismo skladatelja (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)
- Slika 19. *Vilinski zvuci* Franje Serafina Vilhara-Kalskog, autograf: naslovna stranica (digitalna reprodukcija dijela jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)

Prilozi

Prilog 1 – Klasifikacijska shema Josipa Andreisa

(digitalna reprodukcija jedinice građe iz fonda Knjižnice Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu; autor i vrijeme nastanka digitalne reprodukcije: Ivana Klajzner, lipanj 2022.)

XXXIII	Leksikoni i enciklopedije
XXXIII A	~~MUZICKA TERMINOLOGIJA~~
XXXIV	Katalozi, popisi, bibliografska djela
XXXV	Izvještaji
XXXVI	Nastavni planovi
XXXVII	Programi
XXXVIII	Facsimili, REPRINT
XXXIX	Razno

B) KNJIGE IZ DRUGIH STRUKA

XL	Kazalište: a) djela o kazalištu b) dramska djela
XLI	Književnost
XLII	Likovne umjetnosti
XLIII	Estetika
XLIV	Psihologija
XLV	Pedagogija
XLVI	Filozofija i sociologija
XLVII	Rječnici i jezični priručnici
XLVIII	Enciklopedije i leksikoni
XLIX	Ples
L	Razno
LI	Raria

- A) VOKALNA MUZIKA
- B) INSTRUMENTALNA MUZIKA
- C) KAZALIŠNA MUZIKA
- D) ŠKOLE I ETIDE ZA POJEDINE INSTRUMENTE I PJEVANJE
- E) ZBIRKE I SPOMENICI

A) VOKALNA MUZIKA
I Narodna muzika

- 1. a) Ženski i dječji zborovi
- 2. b) Muški zborovi
- 3. c) Mješoviti zborovi
- 4. d) Raznovrsni zborovi
- 5. e) Popijevke za jedan glas uz pratnju klavira
- 5a. f) Popijevke za jedan ili više glasova uz pratnju ostalih instrumenata
- 6. g) Popijevke za dva glasa uz pratnju klavira
- 7. h) Popijevke za tri ili više glasova uz pratnju klavira
- 7a. i) Popijevke za jedan ili više glasova uz pratnju instrumentalnih sastava
- 8. j) Zbirke

III UMJETNIČKA MUZIKA

- 9. a) a cappella zborovi 1) Ženski i dječji zborovi
- 10. 2) Muški zborovi
- 11. 3) Mješoviti zborovi
- 12. 4) Raznovrsni zborovi
- 12a 5) Zborovi uz pratnju klavira
- 13. Popijevke za jedan glas uz pratnju klavira
- 13a. Popijevke za jedan ili više glasova bez pratnje
- 14. Popijevke za dva glasa uz pratnju klavira
- 15. Popijevke za tri ili više glasova uz pratnju klavira
- 16. Popijevke za soliste uz pratnju različitih instrumentalnih sastava
- 16a. Popijevke za zborove uz pratnju različitih instrumentalnih sastava
- 17. Kompozicije za soliste i orkestar
- 17a. Kompozicije za soliste i orkestar (klavirski izvadak)
- 18. Kompozicije za soliste, zbor i orkestar
- 18a. Kompozicije za soliste, zbor i orkestar (klav. izvadak)
- 18b. Kompozicije za soliste i zbor

- 19. a) Duhovne popijevke
- 20. b) Moteti, korali
- 21. c) Mise i requiemi
- 22. d) Oratoriji i kantate
- 23.

B) INSTRUMENTALNA MUZIKA

I. Kompozicije za solo instrument

- 23. a) Klavir: 1) Fuge, suite, varijacije
- 24. 2) Sonate i sonatine
- 25. 3) Slobodni oblici
- 26. 4) 4-ručne originalne kompozicije
- 27. 5) 6-ručne originalna kompozicije
- 28. 6) Kompozicije za dva klavira
- 29. 7) Kompozicije za dva klavira 8-ručno
- 30. 8) Preradbe za klavir 2-ručno
- 31. 9) Preradbe za klavir 4-ručno
- 31a. 10) Preradbe za dva klavira
- 32. b) Orgulje i harmonij
- 32a c) Čembalo i klavikord
- 32b *klavir*
- 33. d) Harfa
- 33a. e) Lutnja
- 33b. f) Gitara
- 33c *TRUBLA*
- 34. g) Gudački instrumenti: I violina: 1. solo
- 35. 2. orig. komp. s klavirom
- 36. 3. preradbe s klavirom
- 37. II viola: 1. solo 2. uz pratnju klavira
- 38. III violoncello: 1. solo
- 39. 2. komp. s klavirom
- 40. IV kontrabas
- 40a. V stari gudački instrumenti
- 41. h) Duhački instrumenti: 1) Flauta
(solo i uz pratnju klavira)
- 42. 2) Oboa (engl. rog)
- 43. 3) Klarinet
- 43a. 4) Saksofon
- 44. 5) Fagot
- 45. 6) Rog
- 46. 7) Trublja ( )
- 47. 8) Pozauna (tuba, sa-horn)
- 47a. i) Udaraljke

II Komorna muzika

48. a) Dua: 1) Sonate za violinu i klavir
49. 2) Sonate za violoncello i klavir
50. 3) Sonate za violu i klavir
50b. ^{50a} ~~Sonate za različite sastave~~ ^{-4 za kontrabas i klavir}
51. 4) Slobodni oblici različitih sastava
52. b) Tria: 1) klavirska
53. 2) gudačka
54. 3) raznovrsni sastavi (trio sonate)
54a. 4) duhačka tria
55. c) kvarteti: 1. gudački
56. 2. klavirski
56a. 3. duhački
57. 4. raznovrsni sastavi
58. d) kvinteti: 1. gudački
59. 2. klavirski
60. 3. duhački
61. 4. raznovrsni sastavi
62. e) seksteti
63. f) septeti
64. g) okteti
65. h) razni veći sastavi (gudački orkestar, duhački orkestar)
^{trubni orkestar -14} ^{harmonika}

III Koncerti i kompozicije za solo instrumente uz orkestar

66. a) klavir (čembalo) i orkestar: 1) partitura
67. 2) klavirski izvod (2 klavira)
68. b) orgulje i orkestar 1) partitura
69. 2) klavirski izvod
70. c) violina i orkestar 1) partitura
71. 2) klavirski izvod
72. d) violoncello i orkestar 1) partitura
73. 2) klavirski izvod
73a. e) kontrabas i orkestar 1) partitura
73b. 2) klavirski izvodi
74. f) viola i orkestar 1) partitura
75. 2) klavirski izvod
76. g) duhački instrument i orkestar 1) partitura
77. 2) klavirski izvodi
78. h) harfa (gitara) i orkestar 1) partitura
79. ^{harmonika} 2) klavirski izvodi

80. i) više solističkih instrumenata i orkestar 1) partitura
81. 2) klavirski izvodi

IV Orkestralne kompozicije

82. a) predigre
83. b) simfonije i simfoniette
84. c) simfonijske pjesme
85. d) ostali oblici: concerti grossi, orkestralni koncerti, rapsodije, fantazije, varijacije, suite itd.

86.

C) KAZALIŠNA MUZIKA

86. I. Baleti i pantomime 1) partiture
87. 2) klavirski izvodi
88. II. Opera 1) partiture
89. 2) potpuni klavirski izvodi
90. 3) klavir solo s podmetnutim tekstom
91. 4) klavir solo bez teksta
92. 5) arije za jedan glas
93. 6) arije za dva i više glasova
94. III. Opereta
95. IV. Scenska muzika
95a. Igrokazi
95b. Melodrama
95c. V. Filmska muzika

D) ŠKOLE ZA POJEDINE INSTRUMENTE I PJEVANJE

96. I. klavir
96a. etide
97. II. orgulje i harmonij
97a. etide
98. III. harfa
98a. etide
99. IV. gudački instrumenti: 1) violina
99a. etide

100.		2) viola
100a.		etide
101.		3) violoncello
101a.		etide
102.		4) kontrabas
102a.		etide
103.	V. duhači instrumenti:	1) flauta
103a.		2) etide
104.		2) oboa
104a.		etide
105.		3) klarinet
105a.		etide
106.		4) fagot
106a.		etide
107.		5) rog
107a.		etide
108.		6) trublja (cornet ^a piston
108a.		etide
109.		7) pozauna i saksofon
109a.		etide
110.		8) tuba
111.	VI. udaraljke	
112.	VII. pjevanje	
113.	E) ZBIRKE, SPOMENICI ITD.	
114.	Razno (elektronika)	
115.	Razno	
116.	JA 22	

Zbirka RARA u Knjižnici Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu

Sažetak

Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu osnovana je 1921. Danas predstavlja najveću i najstariju visokoškolsku glazbenu knjižnicu u Hrvatskoj, a u svojem fondu, osim raznovrsne građe za potrebe nastave, čuva i iznimno vrijednu zbirku stare i rijetke građe. Zbirka RARA okuplja stare i rijetke tiskovine i rukopise koji predstavljaju hrvatsku kulturnu baštinu, a među njima nalazimo mnoga rijetka izdanja starih tiskovina (od kojih najstarije izdanje datira iz 1513. godine) te brojne autografe hrvatskih skladatelja. Iz starih rukopisnih inventarnih knjiga Knjižnice saznajemo kako i kada su primjerci pristigli u fond – dok su neki pristigli raznim donacijama i legatima glazbenika i članova njihovih obitelji, dio je pristigao otkupom od prethodnih vlasnika i antikvarijata. Cilj je ovog rada predstaviti zbirku RARA te ukazati na njezinu vrijednost i značaj. Osim digitaliziranih primjeraka građe, rad donosi i osvrt na nekoliko primjeraka najznačajnije građe iz zbirke: najstarije tiskovine i tiskovine domaćih izdavača te najstariju rukopisnu građu.

Ključne riječi: Knjižnica Muzičke akademije Sveučilišta u Zagrebu, zbirka RARA, stara i rijetka građa, stare knjige, rukopisi

The RARA collection in the Library of the Academy of Music of the University of Zagreb

Summary

The Library of the Academy of Music of the University of Zagreb was founded in 1921. Today, it is the largest and the oldest higher education music library in Croatia. The Library collects the various music sources for teaching purposes, and it also keeps an extremely valuable collection of old and rare materials – the RARA collection. This collection consists of old and rare prints and manuscripts, which are of great importance for Croatian musical and cultural heritage. The collection consists of many rare editions of old prints (the oldest edition dates back to 1513) and numerous autographs of Croatian composers. Some information about these copies can also be found in Library's old inventory books. While some copies were donated by musicians and their family members, some of them were purchased from their previous owners and antique shops. The main aim of this thesis is to present the RARA collection and to point out some of the most important copies from the collection: the oldest prints, editions of local publishers and manuscripts.

Key words: the Library of the Academy of Music of the University of Zagreb, the RARA collection, old and rare materials, old books, manuscripts